

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

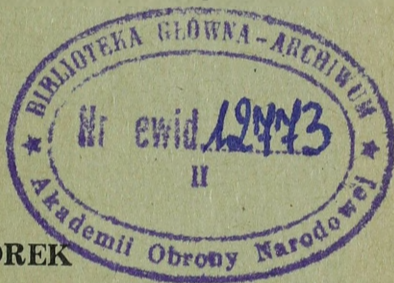
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

ASG WP wewn. 4180/88

Do użytku wewnętrznego

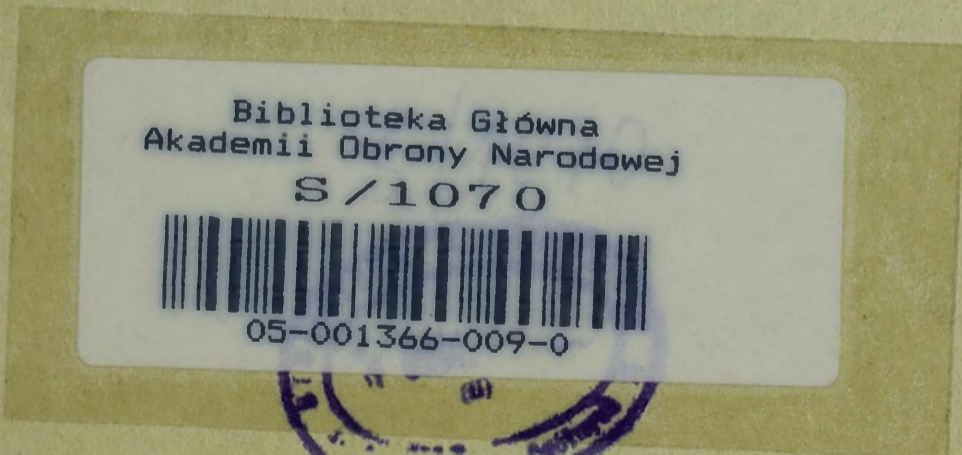
Egz. nr 15

Płk doc. dr Wacław IZYDOREK

SYSTEM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH W WYŻSZEJ UCZELNI WOJSKOWEJ

SKRYPT

WARSZAWA

1988

12773

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

ASG WP wewn. 4180/88

Do użytku wewnętrznego

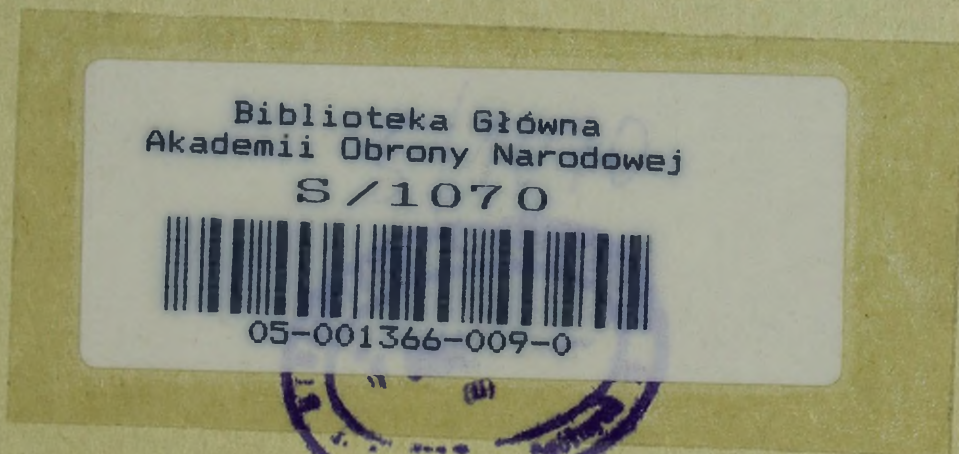
Egz. nr 15

Plk doc. dr Waław IZYDOREK

SYSTEM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH W WYŻSZEJ UCZELNI WOJSKOWEJ

SKRYPT

WARSZAWA

1988

12773

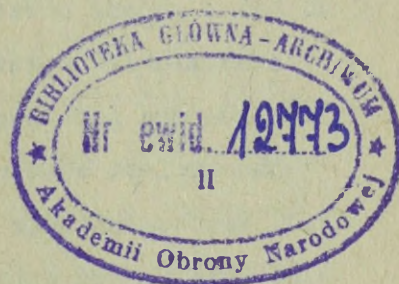
A K A D E M I A S Z T A B U G E N E R A L N E G O W P

INSTITUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

ASG WP wewn.4180/88

Do użytku wewnętrznego

№ nr ... 15

Płk doc.dr Wacław IZYDOREK

SYSTEM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH
W WYŻSZEJ UCZELNI WOJSKOWEJ

Skrypt

S/1070

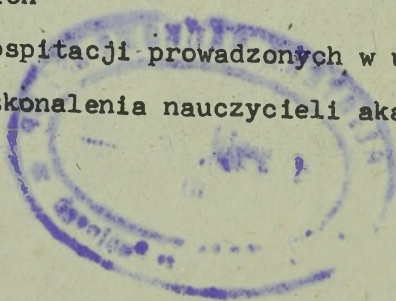

WARSZAWA

1988

S P I S T R E Ś C I

	str.
Wstęp	3
1. Wpływ funkcji i zadań wykonywanych przez nauczycieli akademickich na system ich doskonalenia	5
1.1. Funkcja dydaktyczno-wychowawcza	5
1.2. Funkcja naukowo-badawcza	11
1.3. Zadania specyficzne wojskowych nauczycieli akademickich ...	13
2. Cel i główne elementy systemu doskonalenia nauczycieli akademickich wyższej uczelni wojskowej	15
3. Struktura podstawowych elementów systemu doskonalenia nauczycieli akademickich	16
3.1. Samoksztalcenie	16
3.2. Działalność metodyczna	18
3.3. Wewnętrzne szkolenie doskonalące	30
3.4. Studia podyplomowe i doktoranckie	34
3.5. Praktyki i staże	49
3.6. Udział w ćwiczeniach	53
Zakończenie	55
Bibliografia	56
Załączniki:	
Nr 1 - Stanowiska, tytuły i godności naukowe nauczycieli akademickich	
Nr 2 - Rodzaje hospitaacji prowadzonych w uczelni wojskowej	
Nr 3 - System doskonalenia nauczycieli akademickich ASG WP	

Wstęp

Od wielu lat w polskim wyższym szkolnictwie wojskowym podejmuje się różnorodne działania mające na celu zwiększenie efektywności procesu kształcenia. Szczególnie intensywne działania - zarówno na szczeblu kierowniczych organów Ministerstwa Obrony Narodowej, jak i poszczególnych wyższych szkół wojskowych - koncentruje się na doskonaleniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli akademickich. Jest to kierunek działania zgodny z tendencjami światowymi. Wychodzi się bowiem ze słusznego założenia, że nauczyciele akademicy spełniają rolę wiodącą wśród wszystkich czynników warunkujących wysoką jakość kształcenia. To właściwie oni decydują w głównej mierze o efektach nauczania i wychowania słuchaczy /podchorążych/^{1/}, a także wywierają szczególnie istotny wpływ na kształtowanie ich postaw ideowych i zawodowych. Decydują o ich sukcesach w przyswajaniu wiedzy i opanowywaniu umiejętności oraz determinują rozwój zdolności poznawczych, kształtują zainteresowania a także oddziałują stymulująco na wszechstronny rozwój walorów i cech osobowych.

Z doświadczenia wynika, że wpływ ten jest tym większy, im wyższe są kwalifikacje zawodowe /przedmiotowe i pedagogiczne/ i naukowe nauczycieli akademickich. Należy jednak przyjąć, że żadna współczesna szkoła wyższa, której absolwentem jest nauczyciel akademicki, nie jest w stanie przygotować "gotowego nauczyciela", który mógłby pracować całe lata w oparciu tylko o wiedzę wyniesioną ze studiów i ewentualnie pracy w jednostce. Uzupełnianie swojego wykształcenia, swojej wiedzy zarówno przedmiotowej, jak i pedagogicznej jest dla nauczyciela sposobem bycia, jest jego podstawową powinnością. Swoją wiedzę i umiejętności powinien

^{1/} W dalszym ciągu opracowania pod pojęciem słuchacz należy również rozumieć i podchorąży.

uzupełniać w sposób twórczy, po to, aby stawać się dobrym, coraz lepszym nauczycielem w procesie swoistej dla siebie asymilacji wiedzy specjalistycznej, a także akomodacji zasad i metod pracy dydaktycznej.

Obecnie coraz częściej obserwuje się sytuacje, w których nauczyciel akademicki musi uczyć problemów, z którymi nie stykał się podczas studiów. Należy się liczyć z tym, że takie sytuacje nie będą zanikały, przeciwnie, będą miały tendencje rozwojowe. Nie może wobec nich stawać bezradny.

Wszystko to powoduje potrzebę systematycznego doskonalenia kwalifikacji dydaktycznych i naukowych nauczycieli akademickich. W literaturze przedmiotu występują pojęcia kształcenie, doksztalcenie i doskonalenie nauczycieli. Pedagogika rozróżnia "doskonalenie" w wąskim i szerokim tego słowa znaczeniu. W wąskim znaczeniu najczęściej przez doskonalenie rozumie się jeden ze składników "systemu kształcenia pozaszkolnego nauczycieli, polegający na: 1/ udzielaniu pomocy początkującym nauczycielom w okresie adaptacji do zawodu, 2/ w okresie samodzielności zawodowej - na aktualizowaniu wiedzy przedmiotowej i pedagogicznej, zaznajamianiu z postępem nauki, udzielaniu pomocy w rozszerzaniu lub zmianie specjalizacji, 3/ organizowaniu różnych form samokształcenia indywidualnego i zbiorowego nauczycieli, 4/ udzielaniu pomocy w samodzielnej pracy badawczej".^{2/} Nie wdając się w szczegółowe rozważania można przyjąć, że doskonalenie w węższym znaczeniu obejmuje różnego rodzaju przedsięwzięcia zwłaszcza dydaktyczne o charakterze nieinstytucjonalnym. Natomiast przedsięwzięcia o charakterze instytucjonalnym dotyczą doksztalcenia nauczycieli.

W znaczeniu szerszym przez doskonalenie nauczycieli zwykle

2/ W. Okoń, Słownik pedagogiczny, Wyd. PWN, Warszawa 1975r.

rozumie się w ogóle proces aktualizacji posiadanych kwalifikacji dydaktyczno-wychowawczych i naukowych nauczycieli, ich podwyższanie i rozszerzanie zarówno podczas instytucjonalnego, jak i nieinstytucjonalnego kształcenia. W skrypcie rozpatruje się doskonalenie nauczycieli akademickich w znaczeniu szerszym.

1. Wpływ funkcji i zadań wykonywanych przez nauczycieli akademickich na system ich doskonalenia

Do podstawowych czynników wywierających wpływ na doskonalenie nauczycieli akademickich między innymi można zaliczyć funkcje i zadania przez nich realizowane. W zależności od zajmowanego stanowiska służbowego wykonują oni funkcje dydaktyczno-wychowawcze i naukowo-badawcze lub tylko dydaktyczno-wychowawcze.

W uczelniach wojskowych nauczycielami akademickimi wykonującymi funkcje dydaktyczno-wychowawcze i naukowo-badawcze w szczególności są oficerowie zajmujący stanowiska profesora, docenta, adiunkta, starszego asystenta i asystenta. Natomiast nauczycielami akademickimi wykonującymi funkcje dydaktyczno-wychowawcze są przede wszystkim oficerowie i pracownicy cywilni zajmujący stanowiska starszego wykładowcy, wykładowcy, lektora, instruktora, bibliotekarza dyplomowanego, dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej, a w akademii również oficerowie zajmujący stanowiska dowódców kursów.^{3/}

Doskonalenie nauczycieli akademickich wyższej szkoły wojskowej powinno być dostosowane przede wszystkim do potrzeb nauczycieli wykonujących funkcje dydaktyczno-wychowawcze i naukowo-badawcze.

1.1. Funkcja dydaktyczno-wychowawcza

Funkcja ta łączy się immanentnie z zawodem nauczyciela.

^{3/} Por: Statut Akademii Sztabu Generalnego WP. Warszawa 1975, ss. 24-25

W ramach tej funkcji wykonuje on szereg zadań, z których można wyodrębnić cztery podstawowe grupy /zespoły/.

Do pierwszej grupy zadań nauczycieli akademickich należy zaliczyć przekazywanie wiedzy i doświadczenia. Jest to typowe i tradycyjne zadanie wykonywane przez ogół nauczycieli nie tylko akademickich. W rozumieniu i interpretowaniu tego zadania nastąpiły w ostatnich latach istotne zmiany. W nie tak odległym w czasie, kiedy dominowało przekonanie, że słuchacz jest wyłącznie przedmiotem zabiegów dydaktycznych nauczyciela, uważano, że jest to zadanie najważniejsze. W praktyce obowiązek ten sprowadzał się do transmitowania gotowej wiedzy w postaci wiadomości. Słuchacz miał tę wiedzę zmagazynować w pamięci i być w gotowości do jej reprodukcji.

Obecnie zadanie przekazywania wiedzy w uprzednim rozumieniu straciło na znaczeniu. Niewątpliwie opanowanie wiedzy typu informacyjnego jest często konieczne również podczas studiów w wyższej uczelni wojskowej i dlatego tego typu wiedzę przekazuje się słuchaczom do pamięciowego przyswojenia w celu jej późniejszego reprodukcji odtwórczej. Niemniej jednak jest to tylko jedna strona procesu studiów i nie ona decyduje o istocie i nadal o dużym znaczeniu transmitowania wiedzy i doświadczenia. Akcentuje się mianowicie, że do zasadniczych obowiązków nauczyciela akademickiego należy zapewnienie słuchaczom możliwości przyswojenia wiedzy w ujęciu systemowym. Nauczyciel akademicki uczelni wojskowej powinien umożliwić im poznanie i głębokie zrozumienie struktury i konstrukcji pośnych socjalistycznej nauki i sztuki wojennej w postaci pojęć i twierdzeń, praw i zasad wojny oraz walki zbrojnej. Dopiero w dalszej kolejności te struktury wiedzy obudowuje się treściami - w zależności od potrzeb - coraz bardziej szczegółowymi.

W celu właściwego wywiązywania się z tego obowiązku każdy nauczyciel akademicki powinien - poza doskonałym opanowaniem

odpowiedniej dla swojej specjalności wiedzy fachowej - ogarniać szersze treści kształcenia i dobrze orientować się w całości programu przedmiotów operacyjno-taktycznych. Powinien umieć wzbudzać w słuchaczach dążenie do opanowywania wiedzy interdyscyplinarnej, a więc nie tylko w zakresie taktycznym i operacyjnym, ale również sztuki wojennej, widzieć jej związki z takimi dyscyplinami, jak: filozofia marksistowska, nauki społeczno-polityczne, psychologia i pedagogika wojskowa, nauka o organizacji i zarządzaniu, informatyka i inne.

Wiedza specjalistyczna, a także interdyscyplinarna przyswojone przez słuchaczy powinny mieć charakter operatywny, czyli być praktycznie użyteczne. Nauczyciel akademicki musi więc dbać o to, aby wraz z wiedzą słuchacze zdobywali umiejętność jej stosowania w praktyce.

Powyższe osiąga on przez transmitowanie doświadczenia, w drodze przerabiania ćwiczeń taktyczno-operacyjnych, zapoznawania słuchaczy z praktyką szkoleniową wojsk oraz nawiązywania do doświadczeń uzyskanych zarówno podczas konfliktów zbrojnych, jak i ćwiczeń przeprowadzanych w wojskach. Z kolei zdobyte praktyczne umiejętności i doświadczenia powinny sprzyjać pogłębieniu rozumienia istoty wiedzy teoretycznej oraz rozwijaniu sprawności myślenia kategoriami taktyczno-operacyjnymi.

Druga grupa zadań odnosi się do kształtowania postaw ideowo-moralnych i zawodowych słuchaczy. Jest to obowiązek o szczególnie dużym ciężarze gatunkowym. Słuchacz - przyszły dowódca i oficer sztabu - powinien widzieć swoje miejsce w społeczeństwie, identyfikować się z zawodem, mieć pozytywny stosunek do bieżących i przyszłych obowiązków służbowych. Do zadań nauczycieli akademickich należy wychowywanie słuchaczy na patriotów i internacjonalistów, oddanych sprawie budowy rozwiniętego socjalizmu w Polsce, szczególnie silnie związanych uczuciami braterskiej

przyjaźni z armiami sojusznicznych krajów socjalistycznych.

Wysoki stan moralno-ideowy sprzyja z kolei kształtowaniu właściwych postaw zawodowych wyrażających się w aspiracjach i ambicjach oraz zainteresowaniach i zamiłowaniach zawodowych. Nauczyciel akademicki, niezależnie od swojej specjalności, powinien wywierać ciągły wpływ na słuchaczy, kształtować ich osobowość, wzbudzać ambicje zawodowe, rozwijać dociekliwość poznawczą w przedmiocie sztuki wojennej i w stosunku do wszystkiego, co może zwiększyć w przyszłości sprawność działania na zajmowanych stanowiskach. Nauczyciel musi dopingować słuchaczy do potęgowania wysiłków w celu wszechstronnego poznania i opanowania najbardziej skomplikowanych problemów dowodzenia, gotowości bojowej, szkolenia oraz wychowania wojsk i sztabów, musi uświadomić im potrzebę ciągłego samokształcenia, samodoskonalenia i podwyższania kwalifikacji.

Trzecia grupa zadań nauczyciela akademickiego obejmuje kształtowanie sił twórczych i zdolności innowacyjnych słuchaczy. Są to zadania, do których ostatnio przywiązuje się w wyższym szkolnictwie wojskowym szczególne znaczenie. Jest to w Polsce i w innych krajach trend powszechny, niemniej jednak szkolnictwo wojskowe przoduje w tym względzie propagując idee dydaktyki innowacyjnej. Chodzi o to, aby przyswojona wiedza zachęcała słuchaczy do dalszych twórczych poszukiwań, rodziła potrzeby, mobilizowała do nowatorskich poszukiwań zarówno w nauce, jak i dalszej działalności służbowej. Rozwój sił twórczych słuchaczy, to jest ich uzdolnień, talentów /dowódczych i sztabowych, dydaktyczno-wychowawczych i naukowych/, a także zamiłowań i pasji twórczych jest z pewnością nie mniej ważnym niż ich solidne przygotowanie do organizowania i prowadzenia walki oraz rozstrzygania problemów operacyjno-taktycznych, dowodzenia i gotowości bojowej.

Nauczyciel akademicki musi więc umieć - bezwzględnie wymagając od słuchaczy znajomości regulaminów i instrukcji, dokładności, a nawet pedanterii w pracy na mapie i w wykonywaniu dokumentacji sztabowej - kształtować ich innowacyjny stosunek do teorii i praktyki sztuki wojennej, rozwijać ich zdolności twórcze traktując je jako zasadniczy składnik osobowości.

W ramach nauczania i kształcenia w wyższych szkołach wojskowych realizuje się wiele nowych zadań; za najtrudniejsze z nich należy uznać rozwijanie sił twórczych i zdolności do nowatorskiego działania. Nasuwają się wobec tego pytania: jak rozumieć twórczość i nowatorstwo? Jak je ujawnić i jakimi metodami je kształtować i rozwijać?

Wobec nowych zadań nauczyciel akademicki nie może już zadowolić się funkcją transmitowania i przekazywania słuchaczom wiedzy i doświadczenia. Musi on w sposób bardzo subtelny wpływać na słuchaczy, kierować ich samodzielnymi studiami, stymulować ich zainteresowania, inspirować inicjatywy i innowacje. Dlatego też sam powinien posiadać szczególnie wysokie kwalifikacje zawodowe i ogólne oraz przejawiać zdolności innowacyjnego działania.

Czwarta grupa zadań polega na organizowaniu działalności teoretycznej i praktycznej słuchaczy. Aby uaktywnić słuchaczy, rozwijać ich zdolności poznawcze, zachęcać do opanowania konkretnej wiedzy i umiejętności, nauczyciel musi spełniać rolę organizatora sytuacji dydaktyczno-wychowawczych. Jest to w odniesieniu do wykładowców przedmiotów operacyjno-taktycznych zadanie do pewnego stopnia tradycyjne. Każde bowiem ćwiczenie taktyczne opracowywane i przeprowadzone ze słuchaczami stanowi kompleks dydaktycznych sytuacji taktycznych, operacyjnych, badawczych i wychowawczo-dydaktycznych. Od kwalifikacji i pomysłowości nauczycieli akademickich - autorów i realizatorów ćwiczenia zależą jakość

koncencji taktyczno-metodycznej oraz walory dydaktyczne i poznawcze przewidzianych do rozegrania sytuacji taktycznych. I w tym względzie wylaniają się nowe potrzeby, wzrosły bowiem wymagania w stosunku do praktycznych umiejętności i teoretycznej wiedzy słuchaczy.

Tak na przykład - zgodnie z ustaleniami przyjętymi w ASG WP - kształtowanie umiejętności praktycznych słuchaczy i rozwijanie ich twórczej wyobraźni taktyczno-operacyjnej przebiega w dwóch etapach. W pierwszym etapie nauczyciel akademicki powinien umożliwić słuchaczom opanowanie w tradycyjnym układzie warsztatu dowódczo-sztabowego, na gruncie regulaminów i instrukcji, w drugim zaś /obecnie to zadanie podkreśla się ze szczególną mocą/ - na bazie biegłej znajomości normatywnych zasad działania - rozwijać w słuchaczach zdolności dowódczo-sztabowe wyższego rzędu, ucząc ich samodzielnego rozwiązywania różnorodnych złożonych zadań w nowych odmiennych od dotychczasowych sytuacjach i warunkach. Chodzi o aplikowanie słuchaczom takiej praktycznej szkoły intelektu, która nie tylko zmusiłaby do wykorzystywania uprzednio przyswojonej wiedzy, ale również stwarzałaby konieczność zdobywania nowej wiedzy i umiejętności oraz dawałaby pole dla racjonalnej twórczej inwencji.

W związku z koniecznością realizacji tak rozumianych nowych zadań w procesie kształcenia słuchaczy wzrosły również wymagania w stosunku do ćwiczeń operacyjno-taktycznych rozumianych jako zbiory sytuacji dydaktycznych. Zgodnie z tym każde ćwiczenie i każda sytuacja ćwiczebna /a przynajmniej znaczna ich większość/ prze-rabiana w salach lub w terenie powinny mieć z reguły charakter problemowy i w większym niż dotychczas stopniu wyzwalać nowatorstwo w rozwiązywaniu problemów operacyjno-taktycznych. Muszą to mieć na względzie również nauczyciele akademicy wykładający inne przedmioty.

Umiejętności organizowania sytuacji dydaktyczno-wychowawczych aktywizujących i mobilizujących słuchaczy, wyzwających ich twórcze teoretyczne i praktyczne umiejętności, rozwijających innowacyjne zdolności stanowią kwalifikacje niezbędne w pracy dydaktyczno-wychowawczej. Przez stwarzanie pouczających i problemowych sytuacji dydaktycznych nauczyciel w sposób pośredni steruje samodzielnymi studiami słuchaczy, inspirowanie ich działalność w procesie nauki, wpływa stymulująco na kierunek rozwoju sił twórczych i zdolności innowacyjnych.

1.2. Funkcja naukowo-badawcza

We współczesnych warunkach dynamicznego rozwoju nauki i techniki zasadniczym obowiązkiem i swoistą właściwością wojskowego nauczyciela akademickiego jest tworzenie wiedzy naukowej. Konieczność prowadzenia pracy naukowej przez pracowników dydaktyczno-wychowawczych jest uwarunkowana potrzebami rozwiązywania problemów obronności kraju. W celu - odpowiednio do programów rozwojowych - modernizowania sił zbrojnych, perspektywicznego doskonalenia struktur organizacyjnych wojsk i sztabów, ich wyposażenia technicznego, dowodzenia, pracy partyjno-politycznej, szkolenia i wychowania należy przeprowadzać systematyczne badania aktualnej i przyszłej rzeczywistości angażując do tego również kadrę dydaktyczno-naukową wyższego szkolnictwa wojskowego. Konieczne jest zwłaszcza prognozowanie rozwoju wydarzeń oraz przewidywanie przemian w nauce i sztuce wojennej. W ten sposób można zgromadzić odpowiedni materiał analityczno-prognostyczny mogący stanowić podstawę do podejmowania naukowo uzasadnionych decyzji w sprawach dotyczących obronności, założeń doktrynalnych, koncepcji przygotowania kadr oficerskich.

Funkcja naukowa uwarunkowana jest również drugim czynnikiem - dydaktyczno-wychowawczym. Nauczyciel akademicki nie może pełnić funkcji dydaktycznych i wychowawczych z pełną efektywnością, jeżeli

ograniczy się wyłącznie do przekazywania gotowej wiedzy lub w lepszym wypadku - jej interpretowania. Aby skutecznie wykonywać obowiązki w zakresie postaw ideowo-politycznych i zawodowych oraz rozwijania sił twórczych, a także umożliwić słuchaczom opanowanie systemowej wiedzy operacyjno-taktycznej i umiejętności jej stosowania w praktyce, sam powinien posiadać i tworzyć wiedzę naukową, oraz odznaczać się rozwiniętymi zdolnościami innowacyjnego działania. Do jego obowiązków należy rozwijanie i wzbogacanie teorii sztuki wojennej, zwłaszcza tych jej dziedzin, które stanowią przedmiot nauczania.

Zgodnie ze współczesnymi koncepcjami - w myśl zasady jedności dydaktyki, wychowania i badań naukowych - proces dydaktyczny powinien maksymalnie upodabniać się do procesu badań naukowych, zaś treści nauczania w uczelniach dowódczych powinny odzwierciedlać rzeczywisty stan osiągnięć wojskowej myśli naukowej w nauce i sztuce wojennej. Od współczesnego nauczyciela akademickiego należy wymagać, aby dostosował działalność naukową do potrzeb procesu dydaktycznego i nie tylko wykrywał nowe fakty i związki między nimi oraz tworzył teorie naukowe, ale również wykorzystywał je w procesie kształcenia w akademii oraz przekazywał wojskom i sztabom.

Prawdą jest również to, że w procesie dydaktycznym same kwalifikacje fachowe i naukowe nie wystarczają. Aby uzyskiwać w kształceniu słuchaczy najwyższe efekty, trzeba posiadać odpowiednie umiejętności dydaktyczno-wychowawcze. Również wybitny uczonek musi umieć przedstawić słuchaczom treści nauczania w sposób zrozumiały, zainteresować ich wykładaną problematyką, wzbudzić do niej emocjonalny stosunek oraz zmobilizować ich do dalszej pracy.

Dlatego też najlepsze efekty w pracy dydaktyczno-wychowawczej może uzyskiwać wykładowca, który nie tylko cieszy się zasłużoną

sławą jako pracownik naukowy posiadający ewidentny dorobek badawczy, ale również w pracy ze słuchaczami osiągnął mistrzostwo pedagogiczne. Taki wszechstronny nauczyciel akademicki ma ułatwione zadanie w nawiązaniu kontaktu ze słuchaczami, utrzymywaniu z nimi więzi na zasadzie partnerstwa, kierowaniu ich samodzielnymi studiami, w subtelnym inspirowaniu ich działalności naukowej lub pracy samokształceniowej. Może on wywierać stymulujący i mobilizujący wpływ na ich postawy i motywacje.

Współczesna dydaktyka szczególnie wyraźnie eksponuje rolę wybijającego się pod względem naukowym i dydaktyczno-wychowawczym nauczyciela akademickiego, stanowiącego naukowy i dydaktyczny wzorzec osobowy godny naśladowania. Odwoływanie się do wzorców i osobowych bohaterów narodowych, sławnych wodzów lub mężów stanu jest mimo wszystko niewystarczające. Słabo oddziaływa na słuchaczy - jako pozytywny przykład - teoretyczny model osobowości absolwenta szkoły wojskowej. Natomiast osobisty przykład nauczyciela akademickiego, z którym słuchacz styka się na co dzień i który imponuje mu poziomem swych kwalifikacji rzeczowych i pedagogicznych oraz skalą osiągnięć naukowych, ma szczególną siłę oddziaływania, może zachęcić do wzmożonego wysiłku w nauce i przyszłej pracy zawodowej.

1.3. Zadania specyficzne wojskowych nauczycieli akademickich

Wyższe szkoły wojskowe są nie tylko uczelniami, ale jednocześnie specyficznymi jednostkami wojskowymi. Nauczyciele akademicy tych uczelni z reguły są żołnierzami zawodowymi. Oznacza to w konsekwencji, że spełniają oni nie tylko funkcje dydaktyczno-wychowawcze i naukowo-badawcze, ale również wykonują różnorodne obowiązki i zadania związane z pełnieniem zawodowej służby wojskowej w uczelni. Do najbardziej typowych obowiązków i zadań z tym związanych można zaliczyć:

- ściśle przestrzeganie regulaminów wojskowych, a przede wszystkim "wzorowe przestrzeganie dyscypliny wojskowej"^{4/};
- systematyczne "podnoszenie kwalifikacji ideowych i moralnych"^{5/};
- pełnienie dyżurnej służby operacyjnej lub służby oficera dyżurnego;
- udział w ćwiczeniach prowadzonych poza uczelnią;
- udział w inspekcjach prowadzonych przez ministra Obrony Narodowej, Inspekcję Sił Zbrojnych itp.;
- odbywanie praktyk i stażów w jednostkach wojskowych lub uczelniach;
- zachowanie wymaganej od żołnierza zawodowego sprawności fizycznej.

Oprócz tego wielu nauczycieli akademickich zgodnie z reprezentowaną specjalnością i przydziałem mobilizacyjnym pełni różne funkcje w sztabach związków operacyjnych lub związkach taktycznych. Np. kilkudziesięciu nauczycieli akademickich ASG WP wchodzi w skład sztabu frontu i kilkudziesięciu w skład rezerwowego dowództwa armii. Z uwagi na to, że są to organizmy tworzone z oficerów zatrudnionych w różnych instytucjach i uczelniach, istotnym problemem staje się zgrywanie w tych sztabach poszczególnych ogniw organizacyjnych.

Zasygnalizowane tylko niektóre obowiązki i zadania wskazują, że działalności wojskowych nauczycieli akademickich nie można sprowadzać tylko do wykonywania funkcji dydaktyczno-wychowawczych i naukowo-badawczych, a tym samym utożsamiać ich z nauczycielami akademickimi uczelni cywilnych. Fakt ten rzutuje między innymi na doskonalenie nauczycieli akademickich wyższej uczelni wojskowej.

4/ Karta praw i obowiązków wojskowego nauczyciela akademickiego.
Wyd. MON, Warszawa, 1980 r. s. 6.

5/ Tamże

2. Cel i główne elementy systemu doskonalenia nauczycieli akademickich wyższej uczelni wojskowej

Wychodząc z pełnionych funkcji i wykonywanych zadań przez nauczycieli akademickich można przyjąć, że głównym celem doskonalenia nauczycieli akademickich w wyższej uczelni wojskowej jest:

- pogłębianie wiedzy ideowo-politycznej oraz zapoznanie z podstawowymi problemami społeczno-politycznymi kraju i świata;
- uaktualnianie /renowacja/ i pogłębianie wiedzy z dyscyplin naukowych /przedmiotów/ uprawianych w uczelni oraz wiedzy pedagogicznej;
- doskonalenie umiejętności dydaktyczno-wychowawczych i naukowo-badawczych;
- przygotowanie wyznaczonych nauczycieli akademickich do pracy na różnych stanowiskach funkcyjnych w składzie rezerwowych dowództw i sztabów;
- pogłębianie wiedzy ogólnowojskowej i specjalistycznej, a w tym zwiększenie i utrzymanie sprawności fizycznej.

Aby osiągnąć przedstawione cele, doskonalenie nauczycieli akademickich jest ujęte w pewien system. W wyższej szkole wojskowej stanowi on zespół elementów /przedsięwzięć/ obejmujących cele i treści doskonalenia oraz sposoby ich realizacji, a także swoiste związki i zależności między tymi elementami.^{6/} System ten, jak każdy system działania, pozostaje w określonych relacjach z otoczeniem. Jest on integralną częścią systemu kształcenia słuchaczy, stanowiąc jeden z jego podsystemów, takich jak system: dydaktyczny, wychowawczy, działalności naukowo-badawczej, zabezpieczenia kształcenia i wiele innych. Oznacza to, że o treściach, formach, metodach i jakości kształcenia; ideowo-politycznych i wojskowych

^{6/} W formie graficznej podstawowe elementy systemu doskonalenia nauczycieli akademickich wyższej uczelni wojskowej przedstawia załącznik nr 3.

wartościach ich wychowania oraz efektywności prac badawczych uczelni, a pośrednio także o osiągnięciach absolwentów w jednostkach wojskowych decydują obok innych systemów, system doskonalenia nauczycieli akademickich wyróżniający się określonym poziomem przygotowania merytorycznego i metodycznego nauczycieli akademickich.

Podstawowymi elementami systemu doskonalenia nauczycieli akademickich wyższej uczelni wojskowej są:

- samokształcenie;
- działalność metodyczna;
- wewnętrzne szkolenie doskonalące;
- studia podyplomowe i doktoranckie;
- praktyki i staże;
- ćwiczenia prowadzone poza wyższą szkołą wojskową, w których uczestniczą nauczyciele akademicy.

Funkcjonujący system doskonalenia nauczycieli akademickich powinien działać w oparciu o "układ kształcenia aktywnego" i zapewnić ich wszechstronny rozwój.

3. Struktura podstawowych elementów systemu doskonalenia nauczycieli akademickich

W systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli akademickich można wyróżnić strukturę całego systemu, jak i strukturę wewnętrzną jego poszczególnych elementów. Rozpatrując strukturę wewnętrzną należy brać pod uwagę zarówno części składowe, które spełniają określone funkcje w stosunku do innych części i całości, jak i same relacje, tj. rodzaj i funkcjonowanie związków /stosunków/ między częściami.

3.1. Samokształcenie

Samokształcenie w szerokim znaczeniu należy rozumieć jako syntezę procesów uczenia się i samowychowania, jako uzupełnienie

kształcenia zinstytucjonalizowanego oraz jako samodzielne doskonalenie osobowości zgodnie z aktualnymi potrzebami indywidualnymi, społecznymi i zawodowymi. W wyższej szkole wojskowej prowadzone jest w formie samodzielnej lub zespołowej pracy samokształceniowej.

Podstawową formą jest samodzielna praca samokształceniowa. Zasadniczym jej celem jest indywidualne opanowanie zagadnień, których znajomość jest niezbędna poszczególnym nauczycielom akademickim do należytego wykonywania obowiązków funkcyjnych. Polega ono na studiowaniu wydawnictw fachowych, podręczników, skryptów, artykułów, regulaminów, instrukcji i innych materiałów.

Zwykle w godzinach służbowych i pozasłużbowych, w ramach przygotowania się do zajęć ze słuchaczami, jest realizowane opracowywanie

materiałów szkoleniowych i rozwiązywanie problemów naukowo-badawczych. Cechą charakterystyczną tej formy samokształcenia jest chroniczny brak czasu na przestudiowanie w czasie służbowym wszystkich pozycji interesujących nauczycieli akademickich.

Stąd też samokształcenie indywidualne odbywa się przede wszystkim w godzinach **pozasłużbowych** i dotyczy przede wszystkim wybranych problemów. Wymaga to między innymi umiejętności wyselekcjonowania najbardziej istotnych zagadnień z materiałów, którymi dysponuje nauczyciel akademicki.

Kierowana praca samokształceniowa odbywa się w czasie określonym przez komendanta uczelni, np. w ASG WP od 13.00 - 15.00 w każdą pierwszą i trzecią środę miesiąca z wyjątkiem lipca i sierpnia. Jest ona ukierunkowana na określone problemy i zwykle dotyczy doskonalenia merytorycznego i metodycznego nauczycieli akademickich.

W czasie kierowanej pracy samokształceniowej najczęściej prowadzi się dyskusje, informacje i seminaria. Niekiedy prowadzi się zajęcia pokazowe, np. pokazowe wykłady lub zajęcia grupowe.

Część czasu przeznaczana jest na indywidualne studiowanie wybranych problemów zwłaszcza z przedmiotów taktyczno-operacyjnych. Jest ona realizowana na podstawie rocznych planów szkolenia kadry w poszczególnych jednostkach organizacyjnych uczelni. W planach tych ujmuje się konkretne tematy, które będą treścią zajęć w poszczególnych dniach przeznaczonych na tę formę samokształcenia.

Atrakcyjność kierowanej pracy samokształceniowej w dużej mierze zależy od właściwego doboru tematów. Chodzi, mianowicie o to, aby były one użyteczne i w miarę możliwości budziły zainteresowanie wszystkich uczestników szkolenia.

Samokształcenie należy traktować jako jeden z najważniejszych elementów systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli akademickich. Systematyczna bowiem praca nad sobą stwarza duże możliwości podnoszenia mistrzostwa zawodowego. Ideałem samokształcenia jest - jak pisze W. Okoń - aby przekształciło się ono w stałą potrzebę życiową człowieka oraz stanowiło oparcie dla kształcenia ustawicznego.^{7/}

3.2. Działalność metodyczna

Podstawowym celem działalności metodycznej w wyższej szkole wojskowej jest:

- systematyczne doskonalenie umiejętności dydaktycznych nauczycieli akademickich;
 - doskonalenie i wypracowywanie optymalnych form i metod szkolenia słuchaczy;
 - upowszechnianie i wdrażanie przez kadrę uczelni w procesie kształcenia słuchaczy doświadczeń najlepszych nauczycieli akademickich;
 - ujednolicanie sposobów wykorzystania bazy szkoleniowej
- ^{7/} W. Okoń. Słownik pedagogiczny, Warszawa, PWN, 1975 r.

a zwłaszcza technicznych środków dydaktycznych.

Działalność metodyczna jest prowadzona przede wszystkim w cyklach, zakładach, katedrach /instytutach/ i wydziałach. Niektóre przedsięwzięcia, np. konferencje instruktorsko-metodyczne, realizowane są również jako przedsięwzięcia ogólnuczelniane. Najczęściej stosowanymi formami tej działalności są: instruktaże do zajęć, zajęcia instruktazowo-metodyczne, zajęcia pokazowe, zajęcia otwarte, hospitacje, zajęcia doskonalące z wybranych zagadnień dydaktyki wojskowej, ćwiczenia metodyczne, odprawy i narady metodyczne, kursy /konferencje/ instruktorsko-metodyczne; opracowywanie materiałów dydaktycznych, wymiana doświadczeń szkoleniowo-metodycznych.

Najprostszą formą pracy metodycznej z nauczycielami akademickimi są instruktaże. Podstawowym ich celem jest określenie organizacji i sposobu przeprowadzenia zajęć. Ponadto w zależności od rodzaju zajęć celem instruktaży może być ujednoczenie poglądów w kwestiach merytorycznych występujących w zajęciu, sprecyzowanie możliwych rozwiązań, określenie sposobu wykorzystania bazy dydaktycznej, sprawdzenie umiejętności przeprowadzenia poszczególnych zagadnień, dokonanie ustaleń w zakresie materiałowego zabezpieczenia zajęć.

Instruktaże prowadzi się do wszystkich form zajęć. W uczelniach dowódczo-sztabowych szczególne miejsce zajmują instruktaże do ćwiczeń taktyczno-operacyjnych. Zwykle są one prowadzone do poszczególnych ćwiczeń np. głównych, doskonalących, specjalistycznych, szkieletowych itp. oraz do poszczególnych zajęć lub na poszczególne dni ćwiczenia.

Instruktaże do ćwiczeń prowadzi się dla nauczycieli akademickich wyznaczonych do wykonywania różnych funkcji podczas jego prowadzenia. Ilość i rodzaj zagadnień omawianych zależy przede wszystkim od rodzaju ćwiczenia. Przeważnie najwięcej

zagadnień rozpatruje się podczas instruktażu do ćwiczeń szkieletowych. W tym wypadku z reguły obejmuje on zapoznanie z:

- rozkazem organizacyjnym w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia;
- strukturą ćwiczenia;
- zamiarem stron i zarysem dynamiki walki;
- głównymi problemami taktyczno-operacyjnymi występującymi w ćwiczeniu i sposobami ich rozwiązywania;
- systemem czynnej łączności;
- sprawami organizacyjnymi, a w tym zapoznanie z podziałem na środki transportu i terminami wyjazdu.

Z powyższego wynika, że instruktaż do ćwiczenia szkieletowego posiada charakter ogólny.

Bardziej szczegółowe instruktaże prowadzi się na kolejne dni ćwiczenia, a zwłaszcza do poszczególnych zajęć grupowych. Jednym z najważniejszych elementów instruktaży jest ustalenie możliwych rozwiązań problemów taktyczno-operacyjnych występujących w rozpatrywanych /rozgrywanych/ sytuacjach. Jak wiadomo sytuacje taktyczno-operacyjne są na ogół tak budowane, że niemal każdy problem można rozwiązać różnie. Np. w natarciu dotyczyć to może wyboru kierunku głównego uderzenia, ugrupowania bojowego, wykorzystania broni jądrowej itp. Rozwiązania te zależą między innymi od umiejętności słuchaczy, pomysłowości, samodzielności i wielu innych czynników.

Rozwiązanie autorskie do ćwiczenia grupowego przedstawione jest w opracowaniu metodycznym. Na ogół jest ono rozwiązaniem tzw. "optymalnym", nie może jednak być traktowane jako jedyne. Prowadzenie zajęć, na których słuchacze przedstawiają rozwiązania różniące się od autorskiego /katedralnego/, jest trudne dla nauczyciela akademickiego, ale nie może go zaskoczyć. Dlatego też na instruktażu powinny być rozpatrywane różne możliwości rozwiązywania poszczególnych problemów oraz określone silne i słabe strony każdego z tych rozwiązań.

Prawidłowo przeprowadzony instruktaż w dużym stopniu przyczynia się do zapewnienia wysokiego poziomu zajęć.

Zajęcia instruktażowo-metodyczne są jedną z najdoskonalszych form przygotowania nauczycieli akademickich do przeprowadzenia określonego zajęcia lub cyklu zajęć występujących w określonym ćwiczeniu. Celem zajęć instruktażowo-metodycznych jest wyrabianie u nauczycieli akademickich umiejętności metodycznych i organizacyjnych, indywidualnego podejścia do nich i usuwania stwierdzonych błędów, a ponadto pewności występowania przed słuchaczami.

Treścią zajęć instruktażowo-metodycznych są zajęcia zaplanowane dla słuchaczy lub ich fragmenty. Np. jeśli dla słuchaczy planuje się zajęcia na temat "Wypracowanie decyzji" przez dowódcę pz do natarcia", to w ramach zajęć instruktażowo-metodycznych może on być przerobiony w dosłownym brzmieniu lub mogą być przerobione tylko takie zagadnienia, jak analiza zadania dowódcy pz, ocena nieprzyjaciela, ocena wojsk własnych itp. Tego rodzaju zajęcia prowadzi się z nauczycielami akademickimi; kierują nimi szefowie katedr /cyklów/, a prowadzą najczęściej autorzy poszczególnych zajęć. Zwykle są one prowadzone w ramach tzw. szkolenia katedralnego lub kursów instruktorsko-metodycznych.

W końcowej części zajęcia szef katedry /cyklu/ inicjuje dyskusję, w czasie której nauczyciele podają swoje spostrzeżenia o stronie metodycznej i merytorycznej tego zajęcia. W zakończeniu kierujący zajęciem dokonuje ustaleń jak należy go prowadzić ze słuchaczami.

W niektórych uczelniach, a zwłaszcza w ASG WP obserwuje się, że ilość zajęć instruktażowo-metodycznych jest zbyt mała w stosunku do potrzeb. Wydaje się, że każde ćwiczenie główne powinno być poprzedzone tego rodzaju zajęciami. Za mało również prowadzi się zajęć z dynamiki walki. Najczęściej przerabiane są tematy związane z organizacją działań, natomiast tylko sporadycznie z ich prowadzeniem, co

donosi do swego rodzaju szablonowości. Zwiększenie ilości zajęć i uwzględnienie tematów z dynamiki walki przyczynia się do lepszego przygotowania nauczycieli akademickich do ćwiczeń.

Zajęcia pokazowe mają na celu przedstawienie najwłaściwszych sposobów organizowania zajęć i stosowanych metod. Stanowią swego rodzaju wzór rozwiązań zarówno pod względem treści, jak i sposobu ich przeprowadzenia. Pod względem materiałowego zabezpieczenia oraz wykorzystania sił i środków, zajęcia powinny odpowiadać realnym możliwościom zastosowania podobnych rozwiązań przez uczestników pokazu.

Zajęciami pokazowymi, między innymi, mogą być: wykłady, repetycje, seminaria i w najszerszym wymiarze zajęcia grupowe prowadzone w sali lub w terenie.

Przeprowadzenie na wysokim poziomie zajęć pokazowych jest przedsięwzięciem bardzo złożonym, a nawet związanym z pewnym ryzykiem. Dlatego też ta forma zajęć nie jest zbyt często stosowana, np. w ASG WP wynosi ona zaledwie 2 - 3% zajęć metodycznych prowadzonych w ciągu roku, zdarzają się i takie jednostki dydaktyczne, w których takich zajęć się w ogóle nie planuje. Są to zjawiska niekorzystne, zwłaszcza w sytuacji, kiedy od nauczycieli wymaga się demonstrowania słuchaczom wzorowych rozwiązań. Stąd też istnieje konieczność zwiększenia roli tych zajęć w przygotowaniu metodycznym kadry.

Zajęcia otwarte są organizowane w celu wzajemnej wymiany doświadczeń przez nauczycieli akademickich oraz ustalenia optymalnego sposobu prowadzenia zajęć. Prowadzi się je w odróżnieniu od zajęć instruktażowo-metodycznych nie z nauczycielami, a ze słuchaczami /grupą szkoleniową/. Są one prowadzone od początku do końca zgodnie z opracowaniem metodycznym. Materiały szkoleniowe stanowiące podstawę realizacji tematu powinny być udostępnione nauczycielom przed zajęciami. Uczestnicy zajęć obserwują ich przebieg

i czynności dydaktyczne prowadzącego, zwracając uwagę /notując/ dodatnie i ujemne strony. Po zakończeniu zajęć następuje wymiana uwag metodycznych dotyczących umiejętności prowadzącego i dyskusja zmierzająca do znalezienia najlepszego sposobu przeprowadzenia zajęć na ten temat. Dyskusję powinien podsumować przełożony, który udziela odpowiednich wytycznych wszystkim uczestnikom zajęć.

Zajęcia otwarte są szczególnie przydatne w zakresie tematów nowo wprowadzanych do programów oraz w tematach realizowanych przy wykorzystaniu nowych środków dydaktycznych.

Zajęciami kierują szefowie jednostek dydaktycznych, a prowadzą autorzy poszczególnych zajęć. Są one jedną z częściej stosowanych form doskonalenia metodycznego. W tym wypadku do prowadzenia zajęć powinno się wyznaczać przede wszystkim nauczycieli o dobrym przygotowaniu metodycznym, tzw. "mistrzów dydaktyki", od których uczestnicy zajęć powinni się uczyć. W praktyce bardzo często wyznacza się oficerów o niewielkim doświadczeniu, którzy nie tylko nie są w stanie wnieść do zajęć elementów nowych, ale przeciwnie odczuwają bardzo dużą treść wywołaną obecnością przełożonych oraz kolegów i prowadzą zajęcia poniżej swoich możliwości.

Hospitacje polegają na uczestnictwie przełożonych lub nauczycieli akademickich - nie będących przełożonymi - w zajęciach.

Hospitowanie zajęć przez przełożonych zwykle ma na celu dokonanie analizy i oceny zajęć prowadzonych przez podległych nauczycieli akademickich. Ten rodzaj hospitacji ma zatem charakter kontroli.

Hospitowanie zajęć mogą prowadzić również nauczyciele akademicy, którzy rozpoczynają pracę na stanowisku nauczyciela akademickiego, lub są kandydatami na to stanowisko, a nie posiadają odpowiedniego doświadczenia. W tym wypadku podstawowym celem hospitacji jest zdobycie orientacji w metodach pracy doświadczonych nauczycieli. Upraszczażąc można przyjąć, że mają one charakter "podglądania mistrza" przez uczniów.

Uczestnictwo nauczycieli nie może być bierne, ograniczające się

tylko do przebywania na zajęciach. Powinni oni wcześniej wnikliwie przestudiować metodykę prowadzenia zajęć będących przedmiotem hospitacji, a jeśli jest możliwe, to również ich stronę merytoryczną. Np. jeśli będzie hospitowane zajęcie grupowe, to należy zapoznać się z teoretycznymi zasadami metodyki zajęć grupowych oraz z opracowaniem metodycznym konkretnego zajęcia, zwracając uwagę na jego rozwiązania metodyczne i merytoryczne.

W czasie hospitacji powinni oni śledzić sposób prowadzenia zajęć przez wykładowcę i konfrontować, jak zasady metodyki stosuje się w praktyce. Wskazane jest notowanie przez hospitujących ważniejszych spostrzeżeń. Zagadnienia wątpliwe powinni przedyskutować po hospitacji z nauczycielem prowadzącym zajęcia.

Jeszcze inną odmianą jest hospitacja organizowana dla zebrania doświadczeń, upowszechniania rozwiązań stosowanych przez nauczycieli akademickich, a szczególnie przez "Mistrzów dydaktyki" oraz w celu identyfikacji potrzeb w zakresie planowania i organizowania przedsięwzięć działalności metodycznej. Ten rodzaj hospitacji ma charakter studyjny. Najczęściej są one prowadzone na polecenie przełożonych, np. komendanta uczelni lub jego zastępców, szefa katedry itp. Uzyskane wnioski są opracowywane i upowszechniane w uczelni^{8/}.

Zajęcia doskonalące z wybranych zagadnień dydaktyki wojskowej mają na celu systematyczne pogłębianie wiedzy nauczycieli akademickich z wybranych działów teorii nauczania oraz doskonalenia znajomości: zasad dydaktycznych, metod szkolenia słuchaczy, stosowania technicznych środków dydaktycznych i innych pomocy dydaktycznych, zasad uczenia się, samokształcenia, opracowania materiałów szkoleniowych i metodologii badań naukowych.

Prowadzenie tego rodzaju zajęć jest przedsięwzięciem wymagającym głębokiej wiedzy z zakresu dydaktyki wojskowej i dużego doświadczenia

^{8/} Rodzaje hospitacji prowadzonych w uczelni wojskowej przedstawia załącznik nr 2.

metodycznego. Stąd też prowadzone one są przede wszystkim przez nauczycieli akademickich wyspecjalizowanych w tej problematyce zespołów. Na przykład w wyższych szkołach oficerskich wiodącą rolę w prowadzeniu zajęć spełnia Zakład Dydaktyki Wojskowej. Oficerowie wchodzący w skład zakładów mają duże doświadczenie dydaktyczne i opinię tzw "autorytetów metodycznych". W Wojskowej Akademii Politycznej główną rolę w doskonaleniu dydaktycznym nauczycieli akademickich spełnia Zakład Dydaktyki Wojskowej i pomocniczą - Zakład Technologii Kształcenia. Natomiast w Wojskowej Akademii Technicznej problemami doskonalenia dydaktycznego zajmuje się przede wszystkim Zakład Nowych Technik Nauczania, a w Akademii Sztabu Generalnego WP wiodącą rolę w tym doskonaleniu spełnia Instytut Dydaktyki Wojskowej.

Dydaktyka wyższej szkoły wojskowej jest dyscypliną rozwijającą się bardzo dynamicznie. W ostatnich latach pojawiły się w niej nowe koncepcje dydaktyczne w zakresie nauczania aktywizującego, problemowego i zindywidualizowanego. Znaczne osiągnięcia ma również w zakresie modernizacji form i metod nauczania, ujawniania i kształcenia słuchaczy szczególnie uzdolnionych i wiele innych. Z nowymi elementami występującymi w dydaktyce, nauczyciele akademicy powinni być zapoznawani między innymi podczas zajęć z wybranych zagadnień dydaktyki wojskowych.

Istotną rolę powinny one odgrywać również w zakresie ujednolicenia zasad prowadzenia zajęć w uczelni. Obecnie w poszczególnych uczelniach poglądy na niektóre zagadnienia związane z nauczaniem słuchaczy są zróżnicowane. Przy czym często wynika to nie z głębokich przemyśleń, a z braku głębszej wiedzy z danej problematyki. Dotyczy to chociażby takich zagadnień, jak możliwości stosowania aktywizujących metod nauczania w czasie wykładów, różnice między seminarium i repetycjami, sposoby prowadzenia kolokwium itp. W czasie zajęć z wybranych zagadnień dydaktyki istnieje możliwość zapoznawania

nauczycieli z rozwiązaniami optymalnymi, a tym samym ujednoczenia obowiązujących zasad.

Ćwiczenia metodyczne prowadzi się przede wszystkim w celu rozwijania umiejętności nauczycieli akademickich w zakresie opracowywania i organizowania ćwiczeń z uwzględnieniem założeń dydaktyki, metodyki i taktyki /sztuki operacyjnej/ oraz warunków organizacyjno-szkoleniowych uczelni. Szkoleni występują w roli kierownika ćwiczenia, autora lub współautora. Właściwości ćwiczenia metodycznego polegają na tym, że jego zasadniczą treść stanowią zagadnienia metodyki. Stwarzają one zatem możliwości doskonalenia umiejętności metodycznych nauczycieli.

Niestety są one raczej rzadko prowadzone ze wszystkimi nauczycielami akademickimi nawet przedmiotów taktyczno-operacyjnych.

Natomiast są one ¹ prowadzone na Zaocznym Poddyplomowym Studium Pedagogiki Wojskowej ASG WP, a więc obejmują tylko niewielką część nauczycieli. Natomiast większość z nich swoje umiejętności opracowania i organizowania ćwiczeń doskonalili samodzielnie lub metodą "terminowania u mistrza", co oprócz zalet posiada i wady, jeśli się zważy, że mistrz nie zawsze jest wzorem do naśladowania. W związku z tym poziom metodycznej strony ćwiczeń nie zawsze jest zadowalający. Ich słabą stroną jest między innymi brak jednolitości, często dotyczy to tak elementarnych spraw, jak układ opracowań metodycznych,

układ poszczególnych dokumentów ćwiczenia, rodzaj załączników itp. Szersze stosowanie ćwiczeń metodycznych niewątpliwie mogłoby się przyczynić do podnoszenia poziomu nauczania przedmiotów taktyczno-operacyjnych.

Odprawy i narady metodyczne przeprowadza się w celu przedyskutowania wybranych problemów metodycznych, sprecyzowania odpowiednich wniosków oraz ustalenia sposobów realizowania zamierzeń szkoleniowych, zapewniających osiągnięcie odpowiednich efektów. W uczelni dowódczo-sztabowej podczas odpraw i narad metodycznych najczęściej rozpatruje się:

- koncepcje przygotowania i przeprowadzenia niektórych ćwiczeń;
- treści podręczników, niektórych skryptów, ćwiczeń i innych materiałów szkoleniowych;
- treści i metody przeprowadzonych seminariów, ćwiczeń i innych zajęć, zwłaszcza jeśli w czasie ich prowadzenia stwierdzono usterki, które powinny być wyeliminowane w następnych zajęciach;
- metody stosowania nowych technicznych środków dydaktycznych;
- sposoby przeprowadzenia egzaminów i kolokwium;
- wyniki hospitacji i kontroli zajęć.

Ćwiczenia taktyczne /operacyjne/ wykorzystywane w procesie dydaktycznym słuchaczy posiadają różną żywotność. Niektóre z nich wykorzystuje się tylko w jednym roku akademickim, inne nawet w ciągu kilku lat. Na przykład w ASG WP ćwiczenia szkieletowe najczęściej wykorzystywane są tylko przez rok, natomiast ćwiczenia główne i doskonalące w ciągu 3-5 lat. Każde ćwiczenie przed jego wydrukowaniem jest omawiane w katedrze /instytucie/ lub zakładzie. W czasie omówienia rozpatruje się jakość metodyczną i merytoryczną ćwiczenia. Nie zawsze jednak udaje się wychwycić wszystkie usterki, które w nich występują. Niektóre z nich ujawniane są dopiero w czasie prowadzenia zajęć. Stąd też po przeprowadzeniu ćwiczenia wskazane jest organizowanie odpraw metodycznych, podczas których wymienia się spostrzeżenia dotyczące stron pozytywnych, a zwłaszcza słabości stwierdzonych w przeprowadzonym ćwiczeniu. Spostrzeżenia te uwzględnia się między innymi podczas zajęć prowadzonych w następnym roku, a także w kolejnej wersji ćwiczenia. Stąd też odprawy metodyczne w dużym stopniu przyczyniają się do podnoszenia umiejętności organizowania i prowadzenia zajęć przez nauczycieli akademickich.

Kursy instruktorsko-metodyczne mają na celu przygotowanie nauczycieli akademickich do prowadzenia zajęć ze słuchaczami w

nadchodzącym roku akademickim przez podnoszenie poziomu ich wiedzy, utrwalanie nawyków metodycznych, zapoznanie z prawidłową organizacją zajęć, metodyką szkolenia i pracy wychowawczej. Program kursu może obejmować sprawdziany z niektórych przedmiotów prowadzone z wybranymi grupami nauczycieli akademickich, np. dla szefów katedr lub kierowników zakładów, kierowników grup taktycznych itp.

Ze względów organizacyjnych i z uwagi na potrzeby szkoleniowe kursy mogą być organizowane różnie, np. częściowo w ramach całej uczelni, częściowo w ramach wydziałów i instytutów, a następnie katedr. Decyzję w tej sprawie podejmuje komendant wyższej uczelni wojskowej.

Czas trwania kursu uzależniony jest od wielu czynników i najczęściej w Wyższych Szkołach Oficerskich wynosi od 4 - 5 dni szkoleniowych, a dla akademii wojskowych około 5 - 8 dni.

Z tego na przedsięwzięcia ogólnoakademickie przeznacza się 1 - 2 dni, wydziałowe 2 - 3 dni i katedralne 2 - 3 dni. Prowadzi się je raz w roku, przed rozpoczęciem szkolenia, najczęściej w drugiej dekadzie września.

W ramach kursów instruktorsko-metodycznych stosuje się różne formy zajęć prowadzonych w sali i terenie, a zwłaszcza wykłady, informacje, zajęcia grupowe, gry wojenne itp. Niekiedy nauczyciele akademicy uczestniczą także w pokazach organizowanych przez jednostki wojskowe. Treścią pokazów może być zapoznanie się z nowym sprzętem i jego możliwościami, np. środkami obrony przeciwlotniczej, środkami wojsk rakietowych i artylerii, sprzętem wojsk inżynieryjnych itp. lub sposobami działania sztabów i wojsk podczas wykonywania różnych zadań.

W czasie zajęć szczególną uwagę zwraca się na ich stronę metodyczną, dążąc do tego, aby były one wzorcem godnym naśladowania.

Przedsięwzięcia realizowane w poszczególnych ogniwach powinny kończyć się podsumowaniem działalności danego ogniwa w mijającym roku akademickim i postawieniem zadań na rok następny.

W sumie kursy instruktorsko-metodyczne stwarzają duże możliwości doskonalenia umiejętności metodycznych i wiedzy merytorycznej nauczycieli akademickich. Przemawia za tym duża różnorodność przetwarzanej problematyki uwzględniającej konkretne potrzeby ich uczestników, prowadzenie zajęć najczęściej przez doświadczonych nauczycieli akademickich & obowiązkowa obecność na zajęciach.

Opracowywanie materiałów dydaktycznych uczy nauczyciela akademickiego analizy treści programowych, określania celów, roli i znaczenia poszczególnych tematów w strukturze przedmiotu nauczania, wskazuje relacje abstrakcyjnej wiedzy teoretycznej z realiami praktyki dydaktycznej, wdraża do poszukiwania, wartościowania i doboru rozwiązań organizacyjno-metodycznych zajęć oraz rozwijania potrzeby i umiejętności samokształcenia..

Wdrażanie do systematycznego wzbogacania warsztatu dydaktycznego nauczycieli wymaga przestrzegania zasady stopniowania trudności. Należy zatem początkującym nauczycielom powierzać najpierw zadania prostsze, a następnie coraz bardziej złożone. Na przykład nauczycieli akademickich przedmiotów taktyczno-operacyjnych najpierw wyznaczać na współautorów ćwiczeń, a następnie na autorów treningów sztabowych, ćwiczeń grupowych doskonalących, ćwiczeń grupowych głównych, gier wojennych itd. W wypadku materiałów teoretycznych można początkowo wyznaczać ich na współautorów skryptów i podręczników, a w miarę nabywania doświadczenia powierzać opracowywanie tego rodzaju materiałów samodzielnie.

Wykonane opracowania powinny być omawiane na odprawach metodycznych w katedrze lub instytucie albo cyklu przedmiotowym.

Wymianę doświadczeń szkoleniowo-metodycznych organizuje się

w celu poznawania nowych rozwiązań w organizacji procesu dydaktycznego, konfrontacji własnych doświadczeń z dorobkiem innych ogniw dydaktycznych, a także dla zacieśnienia współpracy z uczelniami sojusznicznych armii.

Najczęściej wymianę doświadczeń stosuje się wewnątrz poszczególnych uczelni między ogniwami dydaktycznymi reprezentującymi dyscypliny pokrewne. Na przykład w ASG WP doświadczenia mogą być wymieniane między wydziałami, Katedrą Taktyki Ogólnej i Sztuki Operacyjnej albo między tymi katedrami a katedrami taktyki rodzajów wojsk i służb.

Wymiana doświadczeń może być również organizowana między komórką dydaktyczną danej akademii a jej odpowiednikami w wyższych szkołach wojskowych. Na przykład między Instytutem Dydaktyki Wojskowej ASG WP a Zakładami Dydaktyki wyższych szkół oficerskich lub katedrą fizyki WAT i oficerami prowadzącymi zajęcia z fizyki w innych uczelniach wojskowych.

Szeroko pojęta wymiana doświadczeń może przynieść wiele korzyści dla doskonalenia nauczycieli akademickich. Powinna ona jednak mieć charakter nie tylko wewnętrzny, ale również i zewnętrzny.

Reasumując można przyjąć, że istnieje wiele form działalności metodycznej, które mogą być stosowane w uczelni wojskowej. Przy ich doborze należy uwzględniać konkretne potrzeby i możliwości danej uczelni i koncentrować wysiłek na te, które w warunkach tej uczelni będą najbardziej efektywne. Wymaga to między innymi dobrej znajomości zasad prowadzenia działalności metodycznej i ich twórczego stosowania.

3.3. Wewnętrzne szkolenie doskonalące

Wewnętrzne szkolenie doskonalące wzbogaca przede wszystkim wiedzę i umiejętności merytoryczne nauczycieli akademickich. Można je ująć w następujące bloki przedmiotowe: szkolenie polityczne,

szkolenie operacyjno-taktyczne, szkolenie ogólnowojskowe, w tym szkolenie fizyczne, szkolenie specjalistyczne i nauczanie języków obcych. Poszczególne rodzaje szkolenia realizowane są w różnych ogniwach organizacyjnych uczelni, na przykład w ASG WP w ramach szkolenia: ogólnoakademickiego, wydziałowego, katedralnego itp.

Podstawowym celem szkolenia politycznego jest systematyczne podnoszenie poziomu przygotowania ideowego i politycznego nauczycieli akademickich, a zwłaszcza pogłębianie znajomości zadań wynikających z dokumentów kolejnych Zjazdów PZPR oraz kolejnych plenów, a także doskonalenie wiedzy ideologicznej i historycznej.

Efektywność szkolenia politycznego w poważnej mierze zależy od właściwego doboru treści szkolenia, stosowania odpowiednich form prowadzenia zajęć oraz właściwego doboru prelegentów i wykładowców.

Najczęściej treścią tego szkolenia są: zadania uczelni wynikające z uchwał poszczególnych zjazdów i plenów PZPR, sprawy gospodarcze PRL; sytuacja międzynarodowa; zagadnienia światopoglądowe itp. Realizowane jest głównie w ramach szkolenia ogólnoakademickiego, niektóre zajęcia prowadzone są również w innych ogniwach, np. w ASG WP jako zajęcia wydziałowe i rzadziej jako katedralne. Najczęściej stosowanymi formami zajęć są informacje polityczne, konferencje ideowo-teoretyczne i seminaria. Do prowadzenia zajęć zaprasza się wybitnych znawców danej problematyki spoza uczelni, np. członków KC PZPR, przedstawicieli różnych ministerstw, redaktorów itp., jak również wykorzystuje nauczycieli akademickich danej uczelni zwłaszcza reprezentujących nauki społeczno-polityczne. Szkolenie polityczne przyczynia się do kształtowania stanu moralno-politycznego kadry dydaktyczno-naukowej uczelni, a zwłaszcza takich wartości, jak oddanie sprawie budownictwa socjalistycznego, gorący patriotyzm i internacjonalizm, właściwe zrozumienie polityki partii i rządu, a także naszej działalności obronnej.

Głównym celem szkolenia operacyjno-taktycznego jest poszerzenie i pogłębienie teoretycznej wiedzy operacyjno-taktycznej nauczycieli akademickich oraz doskonalenie ich umiejętności zastosowania tej wiedzy podczas ćwiczeń. W szkoleniu tym szczególną uwagę zwraca się na zapoznanie nauczycieli z tzw. nowościami występującymi w taktyce i sztuce operacyjnej, które powinny być uwzględnione w działalności dydaktyczno-naukowej uczelni. Ma ona charakter zarówno ogólnie - teoretyczny, jak i praktyczny.

Tematy ogólnie-teoretyczne najczęściej dotyczą problemów, które w ostatnim okresie zostały opracowane lub są w trakcie opracowania i będą włączone do programów nauczania słuchaczy. Na przykład do niedawna takimi problemami były działanie operacyjnej grupy manewrowej, operacja powietrzna i przeciwpowietrzna, porażenie ogniowe nieprzyjaciela i wiele innych. Natomiast treści o charakterze praktycznym mogą dotyczyć: zapoznania z rozkazem MON do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w danym roku szkoleniowym; zapoznania z normami operacyjno-taktycznymi wojsk własnych i potencjalnego przeciwnika; omówienia wybranych zagadnień nowego regulaminu walki, zapoznania z nową instrukcją, organizacją wojsk ich wyposażeniem itp. Tego rodzaju tematy są realizowane w formie wykładów, informacji, seminariów, repetycji i dyskusji, a niekiedy również i sprawdzianów.

Szkolenie operacyjno-taktyczne obejmuje również doskonalenie umiejętności nauczycieli akademickich w zastosowaniu wiedzy teoretycznej podczas ćwiczeń. W tym wypadku chodzi głównie o umiejętności rozwiązywania nowych problemów w praktyce. Nie wystarczy bowiem tylko znać teorię problemu, trzeba również umieć ją stosować w działalności dowództw i sztabów. Umiejętności te są kształtowane podczas ćwiczeń grupowych, treningów sztabowych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych z nauczycielami akademickimi, a więc tych rodzajów ćwiczeń, które prowadzone są również ze słuchaczami.

Problematyka i formy zajęć szkolenia operacyjno-taktycznego powinny w sposób istotny różnić się od zajęć prowadzonych w ramach działalności metodycznej, tzn. nie mogą być prowadzone na podobny temat i posiadać tej samej formy. Wydaje się, że zajęcia prowadzone w ramach wewnętrznego szkolenia doskonalącego powinny stwarzać możliwości zdobycia szerszej wiedzy i to nawet z dziedzin pokrewnych. Do prowadzenia zajęć zwłaszcza o charakterze ogólnoteoretycznym oprócz nauczycieli akademickich danej uczelni celowym jest angażowanie również oficerów z wojsk i nauczycieli akademickich innych wyższych szkół wojskowych.

Szkolenie ogólnowojskowe ukierunkowane jest na utrwalenie znajomości regulaminów pod kątem przestrzegania ich stosowania w życiu codziennym, poprawienie kondycji strzeleckiej, a także utrzymanie przez nauczycieli akademickich wysokiej sprawności fizycznej, zwłaszcza przez intensyfikowanie zajęć i masową działalność sportową. Szkolenie prowadzi się w formie zajęć praktycznych, sprawdzianów i seminariów.

Głównym celem szkolenia specjalistycznego jest pogłębianie wiedzy specjalistycznej nauczycieli akademickich. Zakres tej wiedzy między innymi uzależniony jest od działów szkolenia specjalistycznego, które są eksponowane w danym roku szkoleniowym. Na przykład w 1987 r. szkolenie specjalistyczne obejmowało problematykę mobilizacyjno-uzupełnieniową, organizacji i kierowania oraz informatyki, prawa, ochrony tajemnicy wojskowej, a także zagadnień ekonomicznych. Podstawowymi formami tego szkolenia są wykłady i informacje prowadzone w ramach szkolenia ogólnouczelnianego.

Wewnętrzne szkolenie doskonalące prowadzi się na podstawie rozkazu komendanta uczelni, w którym uwzględniane są wytyczne Sztabu Generalnego WP do szkolenia kadry i specyfika zadań wykonywanych przez poszczególne szkoły.

W ciągu roku na wewnętrzne szkolenie doskonalące nauczycieli akademickich przeznaczają się w uczelni około 280-300 godzin.

3.4. Studia podyplomowe i doktoranckie

Studia podyplomowe i doktoranckie mają charakter zinstytucjonalizowany, a więc stanowią one formę dokształcania oficerów. Są organizowane przede wszystkim w akademiach wojskowych. W ASG WP mogą je podejmować oficerowie mający wyższe wykształcenie taktyczno-operacyjne, techniczne lub humanistyczne. Studia te, z wyjątkiem Zaocznego Podyplomowego Studium Pedagogiki Wojskowej, przeznaczone są głównie dla oficerów spoza naszej uczelni. Jednak na poszczególne kierunki przyjmowani są również nauczyciele akademicy z ASG WP. Podstawowym celem studiów podyplomowych / z wyjątkiem ZPSPW/ jest poszerzenie i pogłębienie przez ich uczestników wiedzy merytorycznej, która niezbędna jest na zajmowanych stanowiskach służbowych. Studia te dzielą się na stacjonarne i zaoczne. Ich rodzaje i kierunki są zmienne, zależą bowiem od potrzeb i możliwości ich przeprowadzenia przez uczelnię. Obecnie w ASG WP prowadzone są następujące podyplomowe studia stacjonarne:

- Podyplomowe Studium Operacyjno-Strategiczne;
- Podyplomowe Studium Operacyjno-Tyłowe;
- Podyplomowe Studium Organizacji, Kierowania i Zastosowania Informatyki;
- Podyplomowe Studium Specjalne;
- Podyplomowy Kurs Operacyjno-Taktyczny o kierunku:
 - wojsk lądowych;
 - wojsk lotniczych;
 - wojsk obrony powietrznej kraju;
 - obrony terytorium kraju.

Natomiast podyplomowe studia zaoczne obejmują:

- Zaoczne Podyplomowe Studium Pedagogiki Wojskowej;
- Zaoczne Podyplomowe Studium Socjalistycznej Nauki Wojennej

1 Doktryny Obronnej;

- Zaoczne Podyplomowe Studium Historii Wojskowej;
- Zaoczne Podyplomowe Studium Geografii Wojennej.

Ponadto nauczyciele akademicy ASG WP mogą być kierowani na zagraniczne studia podyplomowe i podejmować studia doktoranckie w kraju lub za granicą, a także studiować na WUML organizowanym w ASG WP lub przez IC MON.

3.4.1 Pedagogiczne studia podyplomowe.

Nauczyciele akademicy wyższej uczelni wojskowej oprócz gruntownej wiedzy przedmiotowej powinni posiadać również dużą wiedzę pedagogiczną i metodologiczną. We współczesnych bowiem warunkach sama wiedza przedmiotowa i tzw. "zdrowo rozsądkowa" wiedza pedagogiczna i metodologiczna już nie wystarcza. Innymi słowy obecnie nie wystarczy np. być "dobrym taktykiem", aby być jednocześnie dobrym nauczycielem taktyki ogólnej czy taktyki rodzajów wojsk i służb. Kwalifikacje, które powinien on posiadać, muszą wykraczać daleko poza merytoryczną wiedzę i umiejętności w zakresie samej taktyki i sztuki operacyjnej. Chodzi o coś więcej, o pewne postawy i techniki intelektualne, nie tylko ogólne, ale także i te, które wiążą się ściśle ze specyfiką podstawowej dyscypliny, o specyficzne zainteresowania, gwarantujące możliwości permanentnego rozwoju dydaktyczno-naukowego samego nauczyciela oraz możliwości kształcenia takich postaw i zainteresowań u słuchaczy. Do tego właściwie niezbędna jest między innymi wiedza pedagogiczna i metodologiczna.

Wiedzę przedmiotową nauczyciele akademicy zdobywają przede wszystkim podczas studiów dyplomowych w uczelni. Natomiast sprawą złożoną jest zdobycie wiedzy pedagogicznej i metodologicznej. W czasie bowiem studiów dyplomowych słuchacze - przyszli nauczyciele

akademiści - tego rodzaju wiedzy w większości uczelni wojskowych w dostatecznym zakresie nie otrzymują. Po prostu uczelnie te nie kształcą nauczycieli akademickich tak, jak to ma miejsce w szkolnictwie cywilnym, natomiast kształcą absolwentów na potrzeby wojsk. Są jednak pewne wyjątki, chodzi o kierunki i specjalizacje w niektórych akademiach wojskowych, np. Wydział Pedagogiki WAP i grupę dydaktyczno-naukową w ASG WP.

W grupie dydaktyczno-naukowej studiuje słuchacz, którego prognozuje się, z uwagi na ich predyspozycje, wykorzystać w wyższym szkolnictwie wojskowym. Jest organizowana po drugim roku studiów. Na pierwszym i drugim roku kształcą się oni na różnych kierunkach, np. na kierunku ogólnowojskowym, wojsk rakietowych i artylerii, wojsk inżynieryjnych itp. Specjalizacja, między innymi, obejmuje wiedzę z dydaktyki wojskowej, psychologii nauczania, metodyki przygotowania i prowadzenia podstawowych form zajęć, metodyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń grupowych, a także metodyki wojskowych badań naukowych. Program kształcenia umożliwia słuchaczom uzyskanie minimum wiedzy niezbędnej do pełnienia funkcji dydaktyczno-wychowawczej i naukowo-badawczej na stanowiskach nauczycieli akademickich oraz przyczynia się do rozwoju intelektualnego, rozbudzenia zainteresowania zawodem nauczyciela, rozwija wyobraźnię oraz kształtuje czynną postawę rozwijania i wzbogacania praktyki zawodowej. W grupie dydaktyczno-naukowej studiuje 15-17 słuchaczy, a na ich specjalizację przeznaczają się około 100 godzin. Są to liczby nader skromne w stosunku do potrzeb. Nie rozwiązuje to w pełni problemu kształcenia nauczycieli akademickich nie tylko w szkolnictwie wojskowym, ale nawet przygotowania nauczycieli przedmiotów operacyjno-taktycznych dla ASG WP. Dlatego też dla nauczycieli akademickich, którzy posiadają specjalizację dydaktyczno-naukową jest to tylko etap przygotowania ich do pracy dydaktyczno-naukowej.

W tej sytuacji główną rolę w kształtowaniu wiedzy i umiejętności pedagogicznych są studia podyplomowe organizowane dla czynnych nauczycieli akademickich. Ideą tych studiów jest zapewnienie nauczycielom możliwości podwyższania kwalifikacji zawodowych i naukowych przez zespalenie potrzeb i aspiracji intelektualnych, unowocześnianie i wzbogacanie ich wiedzy merytorycznej, pedagogicznej i metodologicznej. Nauczyciele mogą studiować na studiach podyplomowych organizowanych w uczelniach cywilnych lub wojskowych. W uczelniach cywilnych są one ukierunkowane przede wszystkim na zapoznanie nauczycieli akademickich z najnowszymi teoretycznymi osiągnięciami z zakresu nauk pedagogicznych, socjologii i psychologii, kształtowanie poglądów na tendencje i nurty badawcze w tych dyscyplinach, konfrontację własnych poczynań dydaktycznych z przedsięwzięciami realizowanymi w innych uczelniach w kraju i za granicą oraz danie możliwości swobodnej i szerokiej wymiany poglądów na dydaktykę ogólną i dydaktykę szkoły wyższej.

Studia podyplomowe organizowane w uczelniach wojskowych, a zwłaszcza w ASG WP, dodatkowo zapewniają poznanie najnowszych osiągnięć z zakresu metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego sztabów i wojsk, a także metodyki wojskowych badań naukowych.

Szczególne rolę w doskonaleniu wojskowych nauczycieli akademickich spełnia Zaoczne Podyplomowe Studium Pedagogiki Wojskowej /ZPSPW/. Celem tych studiów jest doskonalenie kwalifikacji pedagogicznych oficerów posiadających wyższe wykształcenie operacyjno-taktyczne, którzy rozpoczęli pracę na stanowiskach nauczycieli akademickich w wyższym szkolnictwie wojskowym.^{9/}

Do podstawowych zadań studium należą:

- kształtowanie wzorowej postawy etyczno-moralnej i zawodowej słuchaczy studium, a szczególnie takich cech, jak ambicja

^{9/} Regulamin i program kształcenia Zaocznego Podyplomowego Studium Pedagogiki Wojskowej. Warszawa ASG WP. 1984 r. s.5.

- zawodowa, odpowiedzialność, życzliwość, wymagalność i samodzielność;
- pogłębianie i ugruntowywanie wiedzy z zakresu wybranych problemów pedagogiki, dydaktyki i psychologii wojskowej, niezbędnej w działalności dydaktycznej nauczyciela akademickiego;
 - pogłębianie znajomości teoretycznych zasad metodyki organizowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych oraz kształtowanie nawyków opracowania i prowadzenia ćwiczeń grupowych;
 - zapoznanie z podstawami metodyki wojskowych badań naukowych w zakresie niezbędnym w pracy naukowo-badawczej prowadzonej przez nauczyciela akademickiego;
 - zapoznanie z ogólnym zarysem historii powstania i rozwoju polskiego szkolnictwa wojskowego.

W zasadzie każdy słuchacz studium - bez względu na to, czy stanowisko nauczyciela akademickiego objął bezpośrednio po ukończeniu akademii, czy też przybył z określonego stanowiska służbowego z jednostki wojskowej /sztabu/ - ma już pewną wiedzę i umiejętności pedagogiczne zdobyte w poprzednich etapach kształcenia pedagogicznego oraz kilkuletnie doświadczenie w pracy dydaktyczno-wychowawczej. Wynika to ze specyfiki wojska, gdzie praktycznie każdy oficer w większym lub mniejszym stopniu spełnia funkcję nauczyciela, wychowawcy, instruktora i organizatora szkolenia.

Teoretyczne przygotowanie pedagogiczne uzyskane w poszczególnych etapach, a następnie doświadczenia zdobyte w pracy w jednostce i uczelni uwzględniane są w programie studium.

Studium trwa 10 miesięcy /od 1.10 do 15.7/ i obejmuje 1260 godzin szkoleniowych, z tego 234 godzin przeznaczają się na stacjonarną część studium w uczelni oraz 1026 godzin na przedsięwzięcia

szkoleniowe wykonywane przez słuchaczy w jednostce organizacyjnej, w której pracują.

Stacjonarna część studium składa się z trzech sesji podstawowych trwających po 10 - 14 dni każda i sesji egzaminacyjnej trwającej 2 - 3 dni.

Kształcenie na ZPSPW odbywa się inaczej, niż dzieje się to w warunkach studiów dyplomowych. Program zajęć dydaktycznych jest opracowywany problemowo obejmując zestaw wybranych zagadnień z zakresu dydaktyki wojskowej, metodyki przygotowania i prowadzenia zajęć, teorii wychowania, psychologii wojskowej, historii polskiego szkolnictwa wojskowego, metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i metodyki wojskowych badań naukowych^{10/}.

Dominującymi formami zajęć są wykłady konwersatoryjne i problemowe, seminaria, konwersatoria oraz hospitacje połączone z dyskusją. Duże korzyści również przynoszą spotkania z różnego rodzaju specjalistami innych środowisk akademickich. Z powyższego wynika, że kształcenie na ZPSPW posiada aspekt zarówno teoretyczny, jak i praktyczny. W przygotowaniu praktycznym chodzi o kształtowanie umiejętności w zakresie metodyki prowadzenia wykładów, seminariów, ćwiczeń grupowych, kierowania pracami dyplomowymi i kursowymi, opracowywania materiałów szkoleniowych itp. Za główną formę realizacji tego kierunku należy uznać hospitacje zajęć prowadzonych przez doświadczonych nauczycieli akademickich mających bogate doświadczenie w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Szczególna rola w programie studium przypada pedagogice i psychologii. Przedmioty te mają charakter ogólnokształcący, a zarazem zawodowy. Dla nauczycieli akademickich stanowią one poza tym jak

10/ Przy czym celowo zakłada się problemową zbieżność z poszczególnymi przedmiotów.

wychowawczej. Pedagogika odgrywa najważniejszą rolę wśród wszystkich czynników kształtujących kulturę pedagogiczną nauczycieli akademickich. Natomiast psychologia jak gdyby uzupełnia pedagogikę i pozwala uczestnikom studium poznać psychikę słuchaczy i procesy w niej zachodzące, ukazać podatność na oddziaływanie na ludzi /słuchaczy/ najróżniejszych czynników i zainteresować uczestników studium badaniami psychiki słuchaczy uczelni wojskowych.

Wykłady są z reguły wprowadzeniem do samodzielnego studiowania określonej problematyki. Ważnym zagadnieniem wykładów jest charakterystyka literatury problemu i jej konstruktywna krytyka.

W procesie rozwijania horyzontów myślowych uczestników studium, szczególna rola przypada seminarium i konwersatorium. W czasie ich prowadzenia stwarza się warunki do nieskrępowanej wymiany poglądów na zagadnienia wskazane uprzednio przez wykładowcę, a zwłaszcza na te, co do których istnieją różnice zdań. Prowadzący zajęcia kierują dyskusją mając na względzie wyczerpanie tematu oraz utrzymanie twórczej atmosfery.

Istotne miejsce w procesie studiów zajmuje ćwiczenie metodyczne. Problemy taktyczno-metodyczne występujące w ćwiczeniu słuchacze rozwiązują samodzielnie na podstawie założeń do zajęć i wytycznych kierowników grup. W czasie zajęć szczególną uwagę zwraca się na uzasadnienie przyjętych rozwiązań. W rezultacie przeprowadzonych zajęć każdy słuchacz powinien umieć opracować ćwiczenie grupowe szczebla taktycznego.

Przewidziana w programie praca roczna /kursowa/ jest próbą syntetycznego, a zarazem oryginalnego przedstawienia poglądu uczestnika studium na dany temat. Może być wykonana w formie ćwiczenia lub referatu. Jej objętość nie powinna przekraczać 30 - 40 stron maszynopisu. Tematy prac rocznych ustala szef Instytutu Dydaktyki Wojskowej uwzględniając potrzeby akademii lub wyższych szkół oficerskich. Słuchacz może zgłosić temat nie

mieszczący się w przedstawionym mu wykazie, ale zgodny z jego zainteresowaniami i kierunkiem studium.

Pracę roczną powinny cechować: samodzielne i nowatorskie podejście do tematu, przydatność praktyczna oraz możliwości jej wykorzystania w procesie dydaktycznym lub procesie badań naukowych. Ogólnie przyjmuje się, że w pracy rocznej sposób naświetlenia przedstawionych problemów powinien być bardziej dojrzały aniżeli w pracy dyplomowej.

Zakłada się, że opanowanie przez słuchaczy stosownej wiedzy i umiejętności będzie następowało przede wszystkim drogą samodzielnego studiowania wskazanej literatury oraz w wyniku praktycznej działalności dydaktycznej w okresie między sesjami pod kierunkiem szefa katedry /kierownika cyklu/ i wyznaczonego opiekuna słuchacza studium w miejscu jego pracy. Wykaz obowiązkowej i zalecanej literatury do przestudiowania podaje się słuchaczom na początku roku akademickiego.

Warunkiem zaliczenia sesji podstawowych jest uczestnictwo słuchacza w zajęciach, zdanie kolokwium i uzyskanie pozytywnej oceny za ćwiczenie metodyczne.

Pierwsze kolokwium słuchacze zdają w czasie drugiej sesji z problematyki dotyczącej dydaktyki, metodyki przygotowania i prowadzenia zajęć, teorii wychowania i psychologii wojskowej, a drugie w czasie trzeciej sesji z metodyki wojskowych badań naukowych. Metodykę szkolenia operacyjno-taktycznego zalicza się w czasie trzeciej sesji na podstawie wyników uzyskanych przez słuchaczy za ćwiczenie metodyczne.

Do egzaminu dopuszcza się słuchaczy, którzy zaliczyli poszczególne sesje i przedstawili w terminie pracę roczną. Prowadzony jest przez komisję wyznaczoną rozkazem komendanta akademii i obejmuje egzamin ustny z przedmiotów wykładanych na studium i obronę pracy rocznej.

Egzamin ustny polega na udzieleniu przez słuchacza odpowiedzi na pytania zawarte w biletach egzaminacyjnych i na pytania ewentualnie

zadane przez członków komisji. W toku odpowiedzi egzaminowanego ocenia się: jego wiedzę, umiejętność myślenia, zwięzłość myśli, poprawność budowy zdań, umiejętność wnioskowania, pamięć, wyobraźnię, posiadany zasób słów i poprawność rozumienia pytań stawianych przez egzaminującego.

Obrona pracy rocznej obejmuje przedstawienie przez słuchacza założeń pracy, wyjaśnienie problemów wymagających szczegółowego naświetlenia sygnalizowanych w opinii pracy oraz odpowiedzi na pytania postawione przez komisję. Przy ustalaniu oceny za pracę roczną bierze się pod uwagę: ogólną wartość pracy, przygotowanie teoretyczne słuchacza i umiejętność opracowania pracy.

Ocena za egzamin ustny i obronę pracy rocznej stanowi końcową ocenę za studium.

Kształtowanie wiedzy i umiejętności pedagogicznych na podyplomowych studiach pedagogicznych jest ważnym ogniwem procesu kształcenia ustawicznego nauczycieli akademickich, stanowiąc w zasadzie końcowy etap ich instytucjonalnego kształcenia. Jest jednocześnie jedną z istotnych form sprawnego wdrażania nauczycieli akademickich do pełnienia obowiązków służbowych, zwłaszcza jeśli studia te odbywają w okresie adaptacji.

3.4.2. Studia doktoranckie

Zasadniczą drogą doskonalenia kwalifikacji naukowych nauczycieli akademickich jest doktoryzacja i habilitacja. Przygotowują one nauczycieli przede wszystkim do pełnienia funkcji naukowo-badawczej. Wywierają jednak również bezpośredni wpływ na ich kwalifikacje dydaktyczne, decydując o treściach i metodach nauczania, o poziomie procesu wychowawczego i dydaktycznego uczelni.

Stopień doktora nauczyciele akademicy mogą uzyskiwać w trybie indywidualnym /zaocznym/ lub w wyniku studiów doktoranckich. Celem tych studiów jest przede wszystkim stworzenie warunków zapewniających intensyfikację procesu uzyskiwania stopnia doktora.

Ułatwiają one nauczycielom akademickim przygotowanie się do egzaminów doktorskich i opracowania rozprawy doktorskiej.

Osiąga się to między innymi przez:

- udzielenie doktorantom zorganizowanej pomocy w zakresie pogłębienia przez nich wiedzy z dziedziny nauk wojennych i społecznych objętych egzaminami doktorskimi, a także wiedzy związanej bezpośrednio z przedmiotem rozprawy doktorskiej;
- przygotowanie metodologiczne doktorantów do samodzielnego prowadzenia prac badawczych;
- stworzenie sprzyjających warunków do systematycznej i planowej pracy nad rozprawą doktorską.

W akademiach wojskowych i wojskowych instytutach naukowo-badawczych, uprawnionych do nadawania stopni naukowych, studia doktoranckie mogą być prowadzone w trzech trybach:

Lp.	T r y b	Czas trwania
1.	Stacjonarny	3
2.	Przemienny	3
3.	Dla pracujących	5

Nauczyciele akademicy studia doktoranckie w zależności od trybu ich prowadzenia odbywają następująco:

- stacjonarne - zwalniani są z zajmowanych stanowisk służbowych i zaliczani w stan zmienny doktorantów uczelni, w której studiują;
- przemienne - zwalniani są z zajmowanych stanowisk służbowych i przenoszeni na tworzone specjalnie w tym celu przez Szefa Sztabu Generalnego WP etaty doktorantów w danej wyższej szkole wojskowej;
- dla pracujących - zaliczani są w stan doktorantów studiów dla pracujących i pozostają na dotychczas zajmowanych stanowiskach służbowych.

Wszyscy doktoranci niezależnie od rodzaju studiów przydzielani są do poszczególnych jednostek dydaktyczno-naukowych uczelni, w której piszą rozprawę doktorską. Szefowie tych jednostek są pośrednimi przełożonymi wszystkich podporządkowanych doktorantów, a także sprawują nadzór nad merytoryczną stroną ich studiów.

Akademie /instytuty/ wojskowe prowadzą studia doktoranckie w zakresie dyscyplin naukowych wynikających ze specyfiki danej uczelni /instytutu/. Na przykład ASG WP prowadzi studia doktoranckie w zakresie: sztuki operacyjnej; taktyki ogólnej; taktyki rodzajów wojsk i służb; służby sztabów; organizacji, mobilizacji i uzupełniania sił zbrojnych; taktycznego i technicznego użycia sprzętu wojskowego; obrony terytorium kraju /w układach: militarnym, funkcjonalnym i terytorialnym/; historii sztuki wojennej; geografii wojennej; zasad szkolenia wojsk.

Jednym z podstawowych warunków przyjęcia na studia doktoranckie jest zdanie z wynikiem pozytywnym egzaminu /kolokwium/ stwierdzającego przygotowanie kandydata do pracy naukowej. Formę i treść egzaminu /kolokwium/ każdorazowo ustala komendant akademii /instytutu/, powierzając jego przeprowadzenie wyznaczonej przez siebie komisji.

Komisja określa poziom wiedzy merytorycznej kandydata i predyspozycje do prowadzenia pracy badawczej. W ASG WP określa przede wszystkim poziom wiedzy w zakresie sztuki operacyjnej i taktyki, problematyki współczesnej myśli wojskowej, znajomości literatury ogólnowojskowej i specjalistycznej, znajomości problematyki społeczno-politycznej, języków obcych /w tym zachodnich/, predyspozycje kandydatów jeśli chodzi o stawianie i rozwiązywanie problemów teoretycznych, a także przygotowanie kandydatów do pracy badawczej.

Podstawowymi elementami studiów doktoranckich są zajęcia programowe, obejmują one:

- zajęcia ogólnoakademickie;
- zajęcia specjalistyczne i seminaria doktoranckie.

Zajęcia ogólnoakademickie prowadzi się przez okres pierwszego roku studiów wg programu opracowanego na szczeblu uczelni.

W ASG WP obejmuje on następujące dyscypliny:

- metodologię wojskowych badań naukowych;
- podstawowe założenia nauki i sztuki wojennej /przedmiot dodatkowy zgodny z profilem studiów/;
- sztukę operacyjną, taktykę rodzajów wojsk i służb oraz szkolenie wojsk /stanowiące przedmiot specjalizacyjny zależnie od kierunku doktoryzacji/;
- przedmioty wchodzące w zakres egzaminu doktorskiego dodatkowego /filozofia lub ekonomia/.

Podstawowymi formami zajęć są wykłady, seminaria i konwersatoria. Do ich prowadzenia wyznacza się nauczycieli akademickich posiadających dużą wiedzę merytoryczną z reprezentowanej dyscypliny naukowej i duże doświadczenie pedagogiczne.

Zajęcia specjalistyczne i seminaria doktoranckie prowadzone są w instytutach i katedrach dla podporządkowanych im doktorantów. Zajęcia specjalistyczne obejmują udział doktorantów w szkoleniu kadry. Potrzeby doktorantów uwzględnia się przy opracowaniu planu doskonalenia kadry poszczególnych jednostek dydaktyczno-naukowych. Czas przeznaczony na tego rodzaju zajęcia jest różny. Na przykład w ASG WP miesięcznie przeznaczana się 3 godziny na zajęcia specjalistyczne i 4 godziny na seminaria doktoranckie.

Seminaria doktoranckie prowadzone są przez właściwych promotorów. Podstawowym celem seminariów jest:

- pomoc doktorantom w sprecyzowaniu koncepcji metodologiczno-metodycznych prac podejmowanych przez doktorantów;
- pogłębienie przez doktorantów znajomości problematyki prac doktorskich pisanych w instytucie lub katedrze, krytyczna

jej ocena i przyczynienie się do znalezienia optymalnych rozwiązań;

- pogłębienie przez doktorantów wybranych zagadnień dyscypliny naukowej uprawianej przez instytut lub katedrę, w której piszą rozprawę doktorską.

Z powyższego wynika, że przedmiotem seminarium może być zarówno koncepcja rozprawy doktorskiej, jak i sposób rozwiązania problemów merytorycznych.

Koncepcja rozprawy doktorskiej zwykle stanowi treść seminarium przed wszczęciem przewodu doktorskiego i zatwierdzeniem tematu rozprawy przez Radę Naukową. Najczęściej zajęcie obejmuje wystąpienie autora, dyskusję i podsumowanie promotora prowadzącego seminarium. Autor w swoim wystąpieniu przedstawia: temat pracy i jego uzasadnienie, cel rozprawy, główny problem badawczy, hipotezę roboczą, metody badań, teren badań i konstrukcję pracy. Następnie uczestnicy seminarium stawiają pytania autorowi i przedstawiają swoje poglądy i propozycje rozwiązania poszczególnych problemów. W toku dyskusji szczególną uwagę zwraca się na poprawność sformułowania tematu i wyjaśnienie czy problem, który zamierza zbadać doktorant posiada rangę odpowiadającą pracy doktorskiej. Ważnym zagadnieniem jest również zachowanie koleracji między tematem pracy, jej celem i problemem badawczym. Każdy kolejny element powinien wynikać z poprzedniego. Całość dyskusji podsumowuje promotor, zalecając doktorantowi wprowadzenie do koncepcji pracy tych postulatów i uwag, które uważa, że powinny być uwzględnione w założeniach metodologicznych rozprawy.

Natomiast na seminariach doktoranckich poświęconych stronie merytorycznej rozprawy treścią zajęć są problemy występujące w rozpatrywanej pracy doktorskiej np. w pracy dotyczącej forsowania przeszkody wodnej z marszu - takimi problemami mogą być: rozbicie nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody wodnej, możliwości organizacji przepraw,

walka z odwodami nieprzyjaciela, współdziałanie itp. Rozwiązania przedstawione przez autora pracy powinny być podbudowane odpowiednimi badaniami. Przebieg zajęć jest podobny jak w przypadku seminariów poświęconych koncepcji rozprawy doktorskiej.

W ramach zajęć obowiązkowych prowadzi się również seminaria doktoranckie poświęcone wybranym zagadnieniom dyscypliny naukowej uprawianej przez dany instytut lub katedrę. Na przykład dla doktorantów IDW prowadzi się seminaria z wybranych zagadnień dydaktyki wojskowej, psychologii nauczania i uczenia się, metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego itp. Mają one charakter ogólnopoznawczy, przyczyniają się bowiem do wzbogacenia wiedzy doktorantów z dziedziny bezpośrednio lub pośrednio związanej z tematem pracy.

Ogólnie można przyjąć, że seminaria doktoranckie dają wiele korzyści, a tym samym stwarzają ich uczestnikom możliwość spojrzenia na swój temat z perspektywy ogólniejszej, wymiany doświadczeń, zwłaszcza z przeprowadzonych badań, i pogłębienia wiedzy z danej dziedziny. Angażując doktorantów w maksymalnym stopniu uczą twórczego i samodzielnego myślenia, korzystania z istniejącego dorobku wiedzy, jego krytycznego analizowania i porównywania, kształtują zdolności syntetycznego ujmowania problemów, stawiania hipotez i doboru argumentów, wyrabiają umiejętność dyskusowania i argumentowania. Walory te mogą być w pełni spożytkowane przez nauczycieli w ich działalności dydaktyczno-naukowej uczelni.

Rozprawa doktorska stanowi samodzielne rozwiązanie przez autora zagadnienia naukowego i wykazuje jego należytą wiedzę teoretyczną z danej dyscypliny naukowej. Jest głównym świadectwem kwalifikacji jej autora do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej, musi więc być jego własnym dorobkiem. Może ona stanowić

część pracy zespołowej, jeżeli wykazuje indywidualny wkład pracy doktoranta i odpowiada zasadniczym wymaganiom stawianym rozprawie doktorskiej.

Temat rozprawy zwykle jest zgodny z zainteresowaniami i potrzebami badawczymi nauczyciela akademickiego oraz stanowi integralną część jego działalności naukowo-badawczej i zawodowej. Problematyka rozpraw doktorskich najczęściej zawiera zarówno aspekt poznawczy, jak i walory przydatności praktycznej. Bardzo korzystne dla nauczycieli akademickich jest podejmowanie tematów z dydaktyki wojskowej. W tym wypadku doskonalą oni zarówno swoje kwalifikacje pedagogiczne, jak i naukowe.

Ważnym przedsięwzięciem studiów doktoranckich są egzaminy doktorskie, które obejmują: .

- dyscyplinę podstawową, odpowiadającą tematowi rozprawy doktorskiej;
- ekonomię polityczną albo filozofię marksistowską - według wyboru doktoranta.

Podczas egzaminu z dyscypliny podstawowej doktorant powinien wykazać znajomość przedmiotu, aktualnej polskiej literatury naukowej i głównych pozycji literatury zagranicznej w tym zakresie oraz umiejętności operowania posiadaną wiedzą. Egzamin z ekonomii politycznej lub filozofii marksistowskiej ma na celu sprawdzenie znajomości współczesnych podstawowych problemów z zakresu tych dyscyplin. Jego tematyka powinna w miarę możliwości uwzględniać problemy dyscypliny naukowej będącej przedmiotem rozprawy doktorskiej.

Przeprowadzenie obrony rozprawy doktorskiej odbywa się na posiedzeniu Rady Naukowej Wydziału albo właściwą komisję powołaną do przyjęcia i przeprowadzenia obrony rozpraw. Podczas obrony doktorant wygłasza autoreferat, w którym przedstawia temat i uzasadnienie jego wyboru, zasadnicze tezy wraz z ich uzasadnieniem oraz w skrócie osiągnięte wyniki badawcze, które umożliwiają

radzie /komisji/ ocenę, czy nie zachodzi sprzeczność z dotychczasowym stanem wiedzy i jej interpretacją. Po wygłoszeniu przez doktoranta autoreferatu recenzenci przedstawiają swoje opinie. Następnie przewodniczący rady wydziału /komisji/ otwiera dyskusję, w której mogą zabierać głos /zadawać pytania doktorantowi/ wszyscy obecni na obronie. Obrona kończy się wypowiedzią doktoranta, w której ustosunkowuje się do uwag recenzentów i wypowiedzi dyskusyjantów oraz odpowiada na zadane pytania.

Obrona rozprawy doktorskiej powinna mieć charakter dyskusji naukowej z doktorantem, zmierzającej do oceny jego osiągnięć, a przede wszystkim kwalifikacji do prowadzenia w przyszłości samodzielnych badań. Istotne znaczenie podczas obrony ma też przedstawienie rozprawy przez doktoranta; ma on wówczas okazję wykazać stopień znajomości zagadnienia oraz umiejętność selektywnego i systematycznego rozumienia. Z jego wystąpienia powinno też wynikać, że zdaje sobie sprawę zarówno z własnych osiągnięć, jak i braków i ich przyczyn. Mówiąc ogólnie, wystąpienie doktoranta w czasie obrony powinno wykazać jego stopień dojrzałości myślenia. Znajdzie to wyraz szczególnie w czasie dyskusji, kiedy doktorant zostanie pozbawiony doradztwa promotora.

Studia doktoranckie są jednym z etapów podnoszenia kwalifikacji naukowych nauczycieli akademickich. Kolejnym, a zarazem wyższym etapem, jest opracowanie rozprawy habilitacyjnej. Etap ten w sposób bardzo istotny rzutuje na dojrzałość nauczyciela akademickiego zarówno do działalności naukowo-badawczej, jak dydaktyczno-wychowawczej.

3.5. Praktyki i staże

W doskonaleniu nauczycieli akademickich doniosłą rolę odgrywa staże podnoszenie kwalifikacji zawodowych w dziedzinie dowodzenia wojskami. Znajomość bieżącej problematyki działalności dowództw i sztabów, doświadczenie w zakresie praktycznego dowodzenia

wojskami, ich szkolenia i wychowania są niezbędne dla efektywnego wykonywania funkcji dydaktyczno-wychowawczej i naukowo-badawczej. Stąd też zdobywanie właściwych doświadczeń w zakresie praktycznego dowodzenia wojskami należy uznać za niezbędny element systemu doskonalenia nauczycieli akademickich uczelni wojskowej.

Doświadczenie spełnia bowiem istotną rolę w rozwoju osobowości nauczyciela akademickiego. Sprzyja organizowaniu, porządkowaniu, doskonaleniu i tworzeniu nowych struktur umysłowych, w wyniku czego nauczyciel zdobywa wiedzę nie werbalną, lecz żywą i operatywną. Sposób, w jaki doświadczenie wpływa na nasze działanie, jest różny. Niektóre informacje mogą być wzbogacane przez doświadczenie, inne - przekształcone. W wyniku doświadczenia na podstawie jednych informacji mogą powstawać inne zupełnie nowe informacje potrzebne do działania. Wreszcie niektóre z nich mogą być odrzucone przez doświadczenie jako błędne i niepotrzebne. Doświadczenie pozwala człowiekowi dostosowywać się do nowych, stale zmieniających się warunków środowiska. Jednak i ono musi zmieniać się i doskonalić, gdyż stały rozwój i postęp we wszystkich dziedzinach działalności uczelni powoduje dezaktualizowanie się nabytych doświadczeń. Stąd też doświadczenia, które "starzeją się", powinny być w odpowiedni sposób odnawiane. Dotyczy to zarówno tych nauczycieli akademickich, którzy w wojskach byli stosunkowo krótko, jak i tych, którzy posiadają doświadczenie w dowodzeniu wojskami. W jednym i drugim wypadku ich doświadczenie dezaktualizuje się, a zatem wymaga systematycznego uzupełniania.

Jedną z form uzupełniania i pogłębiania doświadczeń są praktyki i staże. Ich podstawowym celem jest odnawianie wiadomości i wzbogacanie doświadczeń nauczycieli akademickich oraz ściślejsze powiązanie teorii z praktyką. Stosuje się następujące rodzaje i okresy praktyk oraz stażu:

Tabela nr 2

Lp.	Rodzaj praktyk i stażu	Okres /mies./	Częstotliwość odnowienia /lata/
1.	Praktyka podstawowa	12-24	4-5
2.	Praktyka krótkotrwała i kontaktowa	do 12	3-4
3.	Staż zawodowy lub naukowy	6-18	4-5

Praktyka podstawowa ma na celu odnowienie wiadomości i wzbogacenie doświadczenia nauczycieli akademickich w szczególności przez:

- pogłębienie i uzupełnienie /doskonalenie/ doświadczenia w dowodzeniu wojskami, ich szkoleniu oraz wychowaniu;
- poznawanie bieżącej problematyki pracy dowództw i sztabów niezbędnej w dalszej działalności nauczycieli akademickich na zajmowanych lub przewidywanych stanowiskach służbowych;
- przenoszenie do jednostek wojskowych wiedzy i doświadczenia nabytego przez nauczycieli na zajmowanych stanowiskach przed skierowaniem na praktykę.

Praktyka krótkotrwała /kontaktowa/ ma na celu: po pierwsze - umożliwienie nauczycielom akademickim zapoznanie się z bieżącymi problemami życia jednostek wojskowych, a także przeniesienie posiadanych wiadomości i doświadczeń do działalności dowództw i sztabów; po drugie - pomoc nauczycielom w praktycznym rozwiązywaniu problemów zwłaszcza taktyczno-operacyjnych, a także przenoszenie na grunt uczelni zdobytej wiedzy i doświadczenia.

Stáže naukowe i zawodowe mają umożliwić nauczycielom akademickim zapoznanie się w szkołach wyższych /wojskowych lub cywilnych/, instytutach /ośrodkach/ naukowo-badawczych z nowoczesnymi metodami działalności dydaktyczno-wychowawczej

i naukowo-badawczej. Pozwalają także na rozwiązywanie konkretnych problemów związanych z zakończeniem pracy naukowej realizowanej w macierzystej uczelni.

Na staże mogą być kierowani nauczyciele akademicki do innych uczelni wojskowych w kraju i za granicą, np. WSO, Akademii im.F.Engelsa w Dreźnie itp. Praktyki w innych uczelniach stanowią nie tylko jedną z form doskonalenia nauczycieli, ale również umożliwiają przenoszenie niektórych rozwiązań do własnej uczelni.

Odpowiednio do ogólnych celów i zadań praktyki /stażu/ oraz potrzeb uczelni wojskowej przełożeni ustalają dla każdego nauczyciela akademickiego cel i program konkretnej praktyki /stażu/, sposoby jej realizacji oraz czas jej trwania. Program praktyki /stażu/ powinien zawierać maksymalną ilość elementów praktycznych przynoszących wymierne korzyści jednostce wojskowej i nauczycielowi akademickiemu.

Praktykę podstawową rozpoczyna się z początkiem roku szkoleniowego. Praktyka krótkotrwała i staż mogą być organizowane w ciągu całego roku kalendarzowego, zależnie od potrzeb i możliwości najpełniejszego wykorzystania odbywających praktykę w danej jednostce wojskowej, uczelni, instytucie itp. Z doświadczeń wynika, że bardzo korzystne jest, aby terminy odbywania praktyk były łączone z przygotowaniem i prowadzeniem ćwiczeń taktycznych w określonych ZT i oddziałach oraz innymi zamierzeniami szkoleniowymi w tych jednostkach.

Nauczyciel akademicki odbywający praktykę /staż/ sporządza pisemne sprawozdanie z jej przebiegu, w którym przedstawia wnikliwą szczegółową ocenę całokształtu zagadnień dotyczących odbytej praktyki /stażu/. Materiał ten wykorzystywany jest w procesie dydaktycznym i pracy naukowo-badawczej uczelni.

Praktyki, oprócz możliwości pogłębienia wiedzy merytorycznej i metodycznej kadry dydaktyczno-naukowej uczelni, dają również

możliwość nauczycielom akademickim sprawdzenia swoich umiejętności wykorzystania wiadomości teoretycznych w pracy w jednostce.

Oficerowie, którzy je odbyli, lepiej rozumieją współczesne pole walki oraz lepiej wiedzą, czego i jak uczyć słuchaczy. Zdobyte doświadczenie ułatwia im także rozwiązywanie problemów taktyczno-operacyjnych w ramach działalności naukowo badawczej.

3.6. Udział w ćwiczeniach

Istotną rolę w systemie doskonalenia nauczycieli akademickich spełniają także różnego rodzaju przedsięwzięcia o charakterze naukowym lub dydaktycznym prowadzone poza uczelnią, w których nauczyciele uczestniczą. Do tego rodzaju przedsięwzięć można przede wszystkim zaliczyć konferencje, sympozja i seminaria naukowe, a zwłaszcza ćwiczenia taktyczne i operacyjne.

Nauczyciele akademicy poszczególnych uczelni najczęściej uczestniczą w wielu różnych ćwiczeniach prowadzonych poza uczelnią między innymi przez:

- Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego;
- ministra obrony narodowej LWP;
- dowództwa rodzajów wojsk i służb;
- okręgi wojskowe;
- związki taktyczne;
- oddziały.

Ćwiczenia prowadzone są w ramach szkolenia dowództw i sztabów ZO /ZT/ i oddziałów. Nauczyciele akademicy uczestniczą w nich na podstawie przydziałów lub są powoływani przez ministra obrony narodowej do zespołów rozjemczych /grup rozjemczo-podgrywających/, zespołów /grup/ badawczych, zespołów omówienia itp. Niekiedy kierowani są na ćwiczenia przez komendantów uczelni w celu przeprowadzenia badań istotnych dla uczelni problemów taktycznych lub operacyjnych, a także uczestniczą w ćwiczeniach kontrolnych prowadzonych w ramach inspekcji jednostek wojskowych.

Ćwiczenia z reguły prowadzone są z rzeczywistymi dowództwami, a niektóre również z wojskami.

Stwarzają zatem duże możliwości:

- skonfrontowania rozwiązań stosowanych w uczelni z rozwiązaniami przyjmowanymi przez taktyczne dowództwa i sztaby;
- ujawniania nowych problemów taktyczno-operacyjnych, którymi żyją wojska, a które nie zawsze dostrzegane są w uczelni;
- zapoznania się z praktyczną działalnością wojsk.

Z poszczególnych uczelni każdego roku bierze udział wielu nauczycieli akademickich. Należy jednak uwzględnić, że niektórzy nauczyciele biorą udział w ćwiczeniach wielokrotnie, inni natomiast bardzo rzadko lub w ogóle w tego rodzaju ćwiczeniach nie uczestniczą. W niektórych ćwiczeniach bierze udział jednocześnie wielu oficerów, a w innych - tylko kilku. Na przykład w ćwiczeniach pod kryptonimem SOJUZ lub LATO z ASG WP z reguły uczestniczy znaczna część nauczycieli akademickich, natomiast w ćwiczeniach prowadzonych przez szefostwa rodzajów wojsk i służb tylko kilku. W tej sytuacji możliwości wykorzystania ćwiczeń w celu doskonalenia nauczycieli akademickich w dużej mierze uzależnione są od spopularyzowania wniosków z tych ćwiczeń wśród kadry uczelni. Dlatego też po ćwiczeniach odbywają się w różnych ogniwach organizacyjnych, np. katedrach, zakładach, cyklach itp., informacje, których treścią są wybrane problemy taktyczno-operacyjne występujące w ćwiczeniach. Ze względu na krótki czas przeznaczony na informacje i ograniczone możliwości referujących, mają one z reguły charakter wycinkowy. A powinny być kompleksowe i naświetlać najciekawsze problemy zarówno ogólnowojskowe, jak i rodzajów wojsk i służb oraz lotnictwa i ewentualnie marynarki wojennej. Ażeby wyjaśnić, w jaki

sposób "rodziły" się pewne rozwiązania, wskazane jest angażowanie nauczycieli akademickich, którzy ćwiczyli w różnych ogniwach dowodzenia. Pozwala to głębiej wniknąć w przedstawione problemy.

Niektóre zagadnienia występujące w ćwiczeniach publikowane są przez nauczycieli akademickich w Biuletynie Informacyjnym Sztabu Generalnego WP, zeszytach naukowych uczelni, np. w ASG WP w Zeszytach Naukowych Akademii i innych czasopismach. Są również uczelnie, w których opracowuje się materiały z ćwiczeń i włącza do tzw. banku informacji. Wykorzystuje się je do szkolenia doskonalącego nauczycieli akademickich, ich działalności naukowo-badawczej i w procesie dydaktycznym słuchaczy.

Z a k o ń c z e n i e

System doskonalenia nauczycieli akademickich uczelni wojskowej stwarza możliwości wszechstronnego doskonalenia kwalifikacji dydaktyczno-wychowawczych i naukowo-badawczych kadry dydaktyczno-naukowej. Najważniejszym elementem systemu doskonalenia wojskowych nauczycieli akademickich jest samokształcenie, pozostałe elementy są elementami uzupełniającymi. Tylko przez samodzielne studiowanie różnego rodzaju opracowań można na bieżąco uaktualniać swoją wiedzę przedmiotową, pedagogiczną oraz doskonalić swoje umiejętności dydaktyczno-naukowe. System doskonalenia nauczycieli akademickich wyższej uczelni wojskowej jest wyjątkowo bogaty. Nie oznacza to wcale, że jest on idealny i nie ma żadnych słabości. Wiele ogniw tego systemu nie jest dostatecznie wykorzystywanych lub działa niezbyt sprawnie. Wymaga to dobrej znajomości tego systemu i wprowadzania ciągłych zmian zmierzających do zwiększania jego efektywności.

B i b l i o g r a f i a

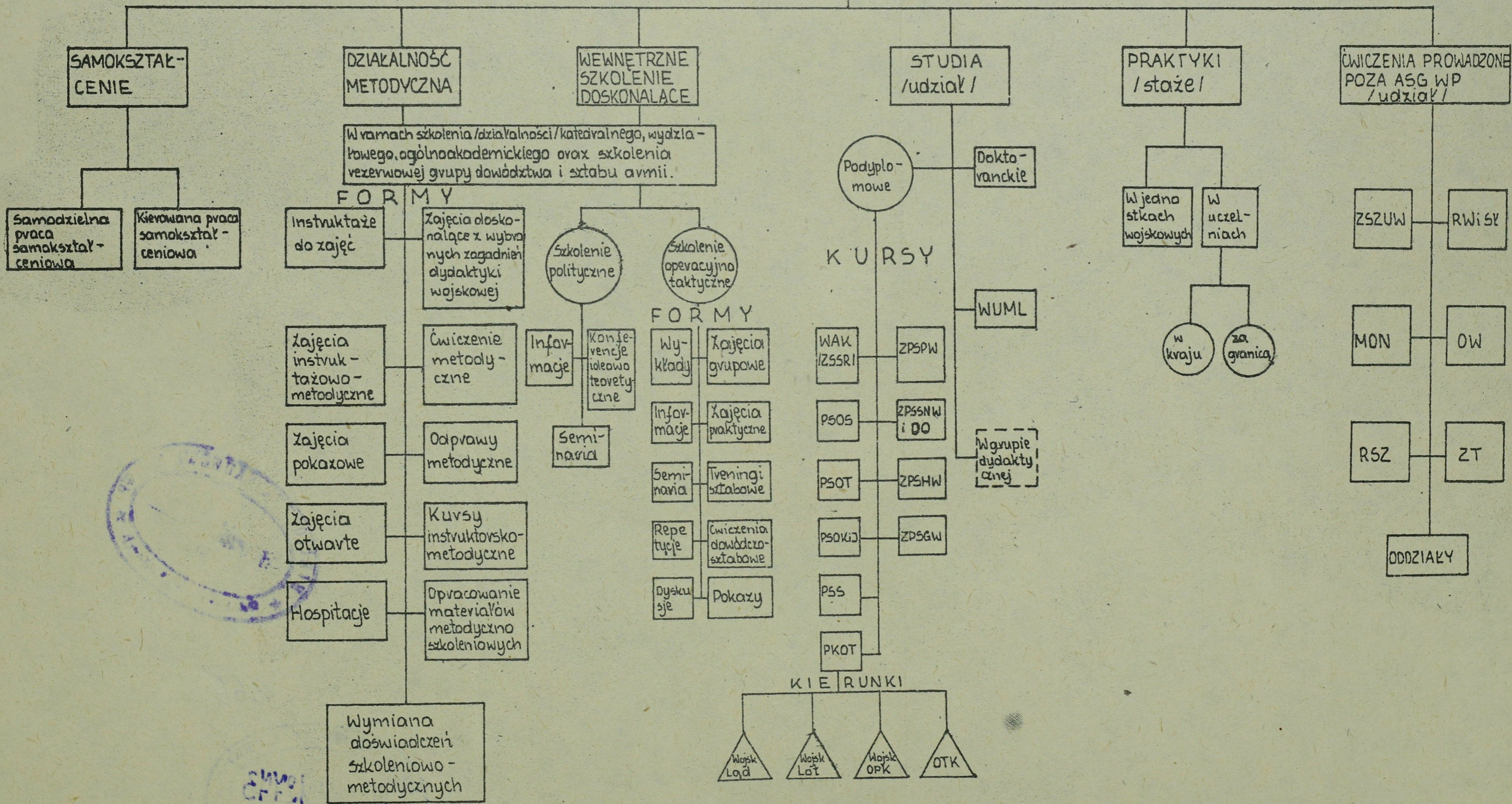
1. Bogusz J. Dydaktyka wojskowa. Wyd. MON. Warszawa 1983 r.
2. Informator o organizacji i przebiegu procesu doktoryzacji w Akademii Sztabu Generalnego WP. Wyd. ASG WP. Warszawa 1981 r.
3. Izydorek W. System doskonalenia nauczycieli akademickich ASG WP. Zeszyty Naukowe Nr 3 /36/ 83. Wyd. ASG WP Warszawa 1983 r.
4. Kierowanie działalnością naukową w Akademii Sztabu Generalnego WP. Zb. pod kier.nauk. S.PIURO. Wyd. ASG WP. Warszawa 1984 r.
5. Kupisiewicz Cz. Podstawy dydaktyki ogólnej. Wyd. PWN. Warszawa 1973r.
6. Nowoczesność w kształceniu i wychowaniu /wybór artykułów z kwartalnika "Perspectives" wydanego przez UNESCO. Wyd. WSiP. Warszawa 1979r.
7. Okoń W. Elementy dydaktyki szkoły wyższej. Wyd. PWN. Warszawa 1971r.
8. Okoń W. Słownik pedagogiczny. Wyd. PWN. Warszawa 1975 r.
9. Okoń W. Nauczanie problemowe we współczesnej szkole. Wyd. WSiP. Warszawa 1987 r.
10. Okoń W. Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. Wyd. PWN. Warszawa 1987r.
11. Orczyk J. Zarys metodyki pracy umysłowej. Wyd. PWN. Warszawa 1984r.
12. Pedagogika pod red. B.Suchodolskiego. Wyd. PWN. Warszawa 1980 r.
13. Regulamin i program kształcenia Zaocznego Podyplomowego Studium Pedagogiki Wojskowej. Zb. pod kier. W.IZYDOREK. Wyd. ASG WP. IDW. Warszawa 1984 r.
14. Statut Akademii Sztabu Generalnego WP im. gen.br. K.Świerczewskiego. Wyd. ASG WP. Warszawa 1975 r.
15. System działalności metodycznej w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych. Wyd. WSOWZ. Wrocław 1982 r.
16. Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP. Podręcznik. Zb. kier.zesp. W.IZYDOREK. Wyd. ASG WP. Warszawa 1984 r.
17. Zasady organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej oraz treningów w Siłach Zbrojnych PRL. Wyd. MON. Główny Zarząd Szkolenia Bojowego. Warszawa 1980 r.
18. Zakrzewski J. System podwyższania kwalifikacji wojskowych nauczycieli akademickich w świetle ich funkcji i zadań. Wyd. ASG WP. Warszawa 1978 r.

STANOWISKA, TYTUŁY I GODNOŚCI NAUKOWE
NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

STANOWISKA	TYTUŁY I STOPNIE	GODNOŚCI NAUKOWE
<u>ETATOWE</u>	<u>TYTUŁY NAUKOWE</u>	1/ członek rzeczywisty Akademii Nauk
1/ profesor	1/ profesor zwyczajny	
2/ docent	2/ profesor nadzwyczajny	2/ członek korespon- dent Akademii Nauk
3/ adiunkt	<u>STOPNIE NAUKOWE</u>	
4/ st.asystent	1/ dr habilitowany	3/ dr honoris causa
5/ asystent	2/ doktor	
6/ asyst.stażysta		
<u>FUNKCYJNE</u>	<u>TYTUŁY ZAWODOWE</u>	
1/ rektor	1/ magister	
2/ prorektor	2/ inżynier	
3/ dziekan	3/ technik	
4/ prodziekan		
5/ dyrektor instytutu		
6/ wicedyr.institutu		
7/ kierownik katedry /zakładu, studium/		
8/ opiekun roku /grupy/		

SYSTEM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH (variant)

SYSTEM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

1366

